

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu

GODINA 62

BROJ 3

JUNI, JULI, AVGUST 2014

REČ UREDNIKA

PONOVO SU NAS NAPALI PODMUKLO UBISTVO TRI UČENIKA JEŠIVE NAJAVILO JE NOVI RAT

Piše Milan Fogel

Samo da se podsetimo, od 1948. godine, kada je proglašena moderna država Izrael, sutradan je napadnuta od strane šest arapskih zemalja, a ti napadi, sa različitim savezima traju sve do današnjih dana. Iako je uvek, kao i tada, Izrael izlazio kao pobednik, deo islamske ideologije još uvek vodi svoj narod putevima patnje sa veoma izraženom anti-semitskom propagandom, koja se poslednjih godina krije iza pojma anti-cionizam.

Indoktrinacija - Jevreji su naši neprijatelji - počev od obdaništa, osnovne škole, pa do odraslih ljudi, ne ostavlja mnogo prostora za mirovna rešenja, a drugog puta do priznanja države Palestine nema. Hamas, koji od 2007. godine drži vlast u pojasu Gaze, od svoje humanitarne misije, pretvorio se u terorističku organizaciju. Sve vreme regrutuje mlade ljude, koji u samoubilačkim napadima na teritoriji Izraela žele da ubiju što više Jevreja. Ne jednom smo čuli, nažalost, ne samo od Palestinaca (nego, na primer, i iz Irana), da sve Jevreje treba podaviti u moru. Treba imati u vidu da je u osnivačkom protokolu Hamasa iz 1987. zapisano da nema mira sa Izraelom i da niko nema pravo da potpiše takav ugovor ili sporazum. Još da se podsetimo da palestinska država ne postoji, postoji samo odluka Ujedinjenih nacija iz 1947. godine o stvaranju dve države na teritoriji Palestine, koja je od 1922. godine bila pod britanskim mandatom. David Ben Gurion, prvi predsednik vlade Izraela, je na osnovu rezolucije UN 15. maja 1948. proglasio državu Izrael, koja je međunarodno priznata, a kao što smo već rekli, bukvalno, sutradan je Izrael napadnut sa svih strana.

Najveći pomak u odnosima sa predstavnicima palestinskog naroda, koje je predvodio Jaser

Arafat, odnosno PLO, bio je sporazum potpisan u Oslu 1993. godine. Svet je verovao da je još jedan gorući problem Bliskog Istoka na pragu rešenja. Tadašnji predsednik vlade Izraela Jichak Rabin, ministar inostranih poslova Šimon Peres i Jaser Arafat dobili su Nobelovu nagradu za mir. Na žalost, dve godine kasnije, ubijen je s leđa Jichak Rabin, a sporazum je delimično ispunjen, što je dodatno iskomplikovalo situaciju na Bliskom istoku.

No, vratimo se današnjim događanjima. Ono od čega je postojala najveća bojazan, dogodilo se. Palestinski ekstremisti su počeli da otimaju decu, ali nisu odustali od pokušaja da ponovo otmu i izraelske vojnike (u blizini graničnog prelaza kod Vitlejema – Betlehem). Reakcija izraelske vlade bila je veoma oštra, pripremalo se proterivanje palestinskih ekstremista u pojas Gaze, odakle je već u junu mesecu počelo ponovno raketiranje juga Izraela. Od bombardovanja juga oštećene su neke kuće, srećom bez ljudskih žrtava i povređenih. Tada je veliku štetu pretrpeo glavni put između Aškelona i Ber Ševe.

Učenici Ješive su stopirali auto, u kome su se nalazili kidnaperi. U štahimima, Zapadna obala, nema dovoljno organizovanog prevoza za Jevreje, deca i roditelji se snalaze kako znaju i umeju. Mahmud Abas se zabrinuo da će kidnaperi uništiti palestinsku perspektivu, tražio je da se učenici hitno vrate kućama. Danas nam je svima poznato da su mladići ubijeni istog dana kada su i kidnapovani, a njihova tela su nađena 12 dana kasnije.

Ni danas nije jasno ko je i zašto ubio arapskog mladića, navodno iz osвете zbog ubijenih izraelskih učenika, ali to je bio izgovor da iz pojasa Gaze počne ponovno raketiranje izraelskih naselja – na primer, Aškelona, gde ne postoji nijedan vojni objekat, ali je najbliži

nastavak na str 3

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz
bivše Jugoslavije u Izraelu

Godina 62.
Broj 3 - juni, juli, avgust 2014.
Broj strana: 56

HOJ POB 57106
6157002 Tel Aviv
adresa kancelarije:
Tel Aviv, ul Hamisgar br 55
drugi sprat
Telefoni: 0503 556 841
0503 556 842

E-mail: hitahdut@gmail.com

REDAKCIJA

Glavni urednik Milan Fogel

e-mail:

milan.fogel@gmail.com

Urednik hebrejske strane

Moše BenŠahar

bensha1@gmail.com

Članovi redakcije: Avraham Atijas,
Miriam Aviezer, Ivica Čerešnješ,
Višnja Kern i Dušan Mihalek

POZIV ČITAOCIMA

Više nisam siguran kada kažete da ste zadovoljni Mostom. Možda nam se javljate i hvalite samo reda radi? Istina je da se mi trudimo, ali kao urednik, moram reći da saradnja nije obostrana. Uspeli smo da imamo stalne saradnike, ali to nije dovoljno. Baš vi se oglašujete o pozive na saradnju. Možda, ipak, ima nešto što biste želeli da podelite sa čitaocima Mosta, neka vest, neko sećanje iz dalje ili bliže prošlosti.

Neko mi je rekao da mu je nezgodno da piše, jer je prilično zaboravio jezik iz bivše Jugoslavije. Nemojte to da vas brine, sve će biti napisano onako kako treba!

Pišite, šaljite nam interesantne fotografije, za vas će uvek biti prostora u Mostu!

Urednik

REDOVNA SKUPŠTINA HOJ ODRŽAĆE SE 22. SEPTEMBRA 2014. GODINE U NOVIM PROSTORIJAMA HOJ, U TEL AVIVU, ULICA HAMISGAR BROJ 55, SA POČETKOM U 17 ČASOVA – NA ULAZU NEMA POSEBNIH OBELEŽJA, ZNAČI, UPRAVLJAJTE SE SAMO PREMA ADRESI, A PROSTORIJA ZA SASTANKE SE NALAZI NA DUGOM SPRATU

DNEVNI RED SKUPŠTINE:

1. - Izbor predsedništva koje će voditi skupštinsko zasedanje.

- Izbor sekretara/sekretarice, koji će potpisati protokol sa zasedanja Skupštine. Izbor Komisije koja će prebrojavati glasove prilikom glasanja.

2. Izbor predsednika Udruženja.

Svi koji žele da predlože kandidate za ovo mesto mogu to učiniti putem e mail hitahdut@gmail.com ili redovnom poštom (POB 57106 – Tel Aviv) do 18. septembra ove godine.

3. Izbor članova Glavnog odbora HOJ – eventualne predloge slati kao pod brojem 2 Dnevnog reda.

Tačke Dnevnog reda 4, 5 i 6 sadrže finansijske i izveštaj Komisije za nadzor rada HOJ, koje smo obavezni da usvojimo prema zakonskoj regulativi.

7. Razno

Pozivamo vas da se odazovete pozivu u što većem broju, kako bismo zajednički definisali zadatke i ciljeve za dalji rad Udruženja.

Glavni odbor HOJ

Na sastanku Glavnog odbora HOJ (Vaad) održanom 26. avgusta 2014. prihvaćena je ostavka Judite Zekić Koen, dosadašnje predsednice HOJ. Judita je podnela ostavku iz ličnih razloga, naglasivši da ostaje član HOJ-a i da je spremna da ubuduće pomogne koliko god bude mogla.

Za privremenog predsednika, do održavanja Skupštine HOJ, izabran je Josef Žamboki, koji je već uspešno obavljao funkciju predsednika HOJ i godinama učestvuje u raznim aktivnostima Udruženja.

SUKOT

Tradicionalno, na istom mestu, u šumi kod Bet Šemena, okupićemo se 9. oktobra 2014. godine.

Dođite da se družimo, pevamo, evociramo sećanja... Predstavnici diplomatskog kora zemalja bivše Jugoslavije biće pozvani da nam se pridruže. To će biti prilika da ih pitate šta vas interesuje ili da im kažete šta vas muči.

Na susretu ćete moći da kupite knjige po veoma povoljnoj ceni, a sav prihod je namenjen aktivnostima HOJ – spisak knjiga je objavljen na hebrejskoj strani Mosta.

Dobro došli!

Rukovodstvo HOJ-a

PONOVO SU NAS NAPALI

nastavak sa 1. strane

grad pojasu Gaze, svega 13 kilometara vazdušne linije.

Izraelska vlada je sa vojskom, počev od 8. avgusta, oštro reagovala i počeo je novi rat. Vojna struktura Gaze napadnuta je iz vazduha i sa mora. Kada se shvatilo da teroristi Hamasa „izviru“ iz zemlje, odlučeno je da se i kopnenim putem uđe u pojas Gaze. Otkrivena je mreža tunela, pravi podzemni grad - dok ovo pišemo otkrivena su 33 tunela dužine oko 60 kilometara i sve je uništeno. U Izraelu se postavilo pitanje kako se za te tunele nije znalo ranije, ali to je tema za sebe. Ono što sada pouzdano znamo jeste da su tim putem kidnapovani izraelski vojnici (na primer, Gilad Šalit, koji je nakon pet godina provedenih u zarobljeništvu „zamenjen“ za preko 1,000 palestinskih zatvorenika), iz tunela su izlazili palestinski teroristi koji su napadali građane u obližnjim kibucima, vojnike...

Svaki rat ima svoje žrtve. Na žalost, ginu i nevini, ali nije mi poznato da je postojao i jedan sukob u istoriji ratovanja, a da su civili bili pošteđeni. Za razliku od Hamasa, kome je cilj što više mrtvih Jevreja, bez obzira da li nose oružje i koliko su stari, britanski general Ričard Kent, posmatrač Ujedinjenih nacija, 4. avgusta 2013. na sednici Saveta bezbednosti UN, ocenio je ponašanje izraelske vojske u prethodnom sukobu sa Hamasom u Gazi i tom prilikom je, između ostalog, rekao: „Nijedna armija u svetu u istoriji ratovanja, nije vodila toliko računa o humanitarnim pravima, civilima, kao IDF (Izraelske odbrambene snage)... Hamas žrtvuje svoje građane, koriste ih kao živi štit...“. Britanski general ima bogatu vojničku karijeru, od Avganistana, Severne Irske, Zalivskog rata, Bosne i Hercegovine i Makedonije i danas aktivno učestvuje kao posmatrač u mirovnim procesima širom sveta. I u ovom ratu smo se uverili da Hamas koristi stambene objekte, blizinu bolnica i džamija da baš tu postavi rampe za ispaljivanje raketa prema Izraelu.

Izraelska vlada je jasno rekla da cilj nisu civili, pogotovo ne deca, ali baš kao što je rekao britanski general, Hamas je spreman da žrtvuje i svoju decu da bi pokazao koliko Jevreji ne valjaju. Inače, kako objasniti vest, koja je nedavno obišla ceo svet, da je izraelski tenk pregazio bebu staru šest meseci. Svako bi se prvo upitao kako se beba našla SAMA na tenkovskom putu, gde su bili roditelji, da li je to uopšte istina? No, to je medijski rat, koji Palestinci vode mnogo uspešnije nego Izrael.

Kada smo kod medijskog rata, lično sam gledao direktan TV prenos sahrane u Gazi, 20. avgusta ove godine. Na provizornim nosilima, pokriven palestinskom zastavom, ležao je mlađi čovek. Masa je urlala, kamere su snimale, sevali su blicevi, a kada je povorka izašla iz osvetljenog dela puta, „mrtvac“ je seo i podigao pesnicu, kamera je i to snimila, valjda je hteo da kaže „ponovo smo pobedili“. Hvala profesionalnom kameramanu, koji je i taj deo objavio.

To je medijski rat, ali onaj pravi rat ima svoje žrtve, koje su mnogo veće na palestinskoj strani. Ipak, svet bi trebalo da zna da se u izraelskim bolnicama leče ranjeni teroristi i civili, koji su povređeni u napadima na vojne ciljeve Hamasa. No, kada je raketama napadnuta velika bolnica Barzilaj u Aškelonu, dečije odeljenje, ta vest nije zaslužila osudu svetske javnosti za ovaj bezobzirni napad.

Raketa iz Gaze teško je oštetila kuću u elitnom delu Aškelona

U međuvremenu je promenjena strategija izraelske armije, ciljevi napada su visoki vojni zvaničnici Hamasa, od kojih većina ima okrvavljene ruke još od devedesetih godina prošlog veka. Izrael je poštovao sporazume o primirju, a danas, u situaciji rata, za očekivati je da u ratu ne ginu samo obični vojnici.

Palestinski autoriteti najavljuju podnošenje Međunarodnom sudu pravde u Hagu krivične prijave za počinjene ratne zločine u ovom poslednjem ratu. Nemam informacije da li je toga bilo, a ako je i bilo, pojedinci treba da odgovaraju, ali ne država Izrael, koja ima legitimno pravo da se brani i istinski poštuje međunarodno ratno pravo. Uzgred, nameće se pitanje zašto niko nije odgovarao kada su za vreme Intifade 2 Palestinci-samoubice, sa

eksplozivom oko tela, ubili stotine Izraelaca u autobusima, trgovačkim centrima, na ulici. Gde su oni koji su naređivali samoubilačke napade, zločin ne zastareva, da li će oni ikad odgovarati?

Jedan prijatelj me je pitao zašto Izrael upotrebljava prekomernu silu u ratu sa Palestincima (nije jedini). Umesto odgovora, pitao sam ga da li bi Izrael trebalo da se izvini Palestincima što je vojno jači, ili bi oni trebalo da shvate da silom i terorizmom neće postići ništa. Onda me je pitao zašto velike sile ne primoraju Izrael da prizna palestinsku državu. Isto tako, umesto odgovora, pitao sam ga zašto velike sile ne primoraju Palestince da priznaju Izrael i zaključe mir. Lako je pitati, ali je teško naći prave odgovore na tako gorućem području kao što je Bliski istok. Izrael želi mir, ali pod uslovom da se obezbedi sigurnost građana Izraela. Posebno je problem što Izrael mora da pregovara sa palestinskim autoritetima, koji nisu priznati u svetu, bar ne relevantno, a postavlja se i pitanje kako druga strana može da pregovara sa državom koju ne priznaje. Ipak, na snazi ostaje ona stara izreka: „Sa prijateljima se dogovara, a sa neprijateljem pregovara“, jedino se na taj način može doći do cilja, koji se zove Mir!

Drugi deo: Kraj rata

Nakon 50 dana ratovanja u Kairu je postignut sporazum o prekidu vatre. Infrastruktura u Gazi je u velikoj meri uništena. U sukobima je ubijeno preko 1,000 terorista – sve ukupno nešto preko 2,000 hiljade stradalih Palestinaca. U Izraelu je stradalo 66 vojnika i 5 civila. Rat se vodio do poslednjeg momenta kada je predviđen početak primirja. Izrael nije prihvatio nijedan uslov Hamasa za prekid vatre, tako tvrdi premijer Izraela Benjamin Natanjahu. Da li to znači da je Hamas priznao poraz? Ne, naprotiv, Hamasovi lideri su izašli iz bunkera i slavili sa narodom pobjedu?! Premijer Izraela tvrdi da je Hamasu zadat jak udarac i da se neće oporaviti za sledećih 10 godina, ali deo opozicije, pa čak i ljudi iz premijerove partije Likud, tvrde da ni sada, posle svega, nisu jasni ciljevi rata, da nije obezbeđen dugoročan mir, a i da nije tačno da Izrael nije prihvatio nijedan od uslova Hamasa za prekid vatre. Na primer, blokada morskog pristupa Gazi pomerena je sa tri na šest milja i tako omogućen ribarima veći ulov. Na to premijer odgovara da Izrael i neće zaustaviti humanitarnu pomoć i dotur hrane u pojas Gaze, ali će nastaviti sa još strožom kontrolom i sprečavanjem uvoza svega što bi moglo da obnovi vojnu strukturu Hamasa.

U stvari, mirovni pregovori tek sada počinju i trebalo bi da se završe u roku od mesec dana. Niko ne veruje, s obzirom na dosadašnje

iskustvo, da za tako kratko vreme može da se postigne trajan mir. Oni koji tvrde da ovim ratom ništa nije postignuto, da je trebalo ići do kraja, a to znači ponovo kopnenim putem ući u pojas Gaze, traže vanredne izbore u Izraelu.

Stanovnici Izraela, posebno Juga, i stanovnici Gaze sve vreme rata bili su pod strašnim psihološkim pritiskom – preko 4,500 raketa iz pojasa Gaze ispaljeno je na teritoriju Izraela i preko 5,000 na pojas Gaze. Kipat barzel – Gvozdena kapa, presrela je skoro 800 raketa na svom smrtonosnom putu iz pojasa Gaze. Da nije bilo ove protiv raketne odbrane broj žrtava u Izraelu bi sigurno bio mnogo veći. Mnoge rakete ispaljene iz pojasa Gaze završile su na otvorenom prostoru.

I šta sad? Ima još porodica sa juga Izraela koje se ne vraćaju kući, sumnjajući u istinitost primirja, već 14 godina su pod sporadičnom raketnom vatrom. Da li postoje garancije za trajni mir? Ne postoje, sve zavisi od toga kako će se odvijati pregovori. Da li je ovo samo predah do budućeg sukoba, pokazaće vreme.

IZABRAN NOVI PRESEDNIK KNESETA

Iz domaće i strane štampe

Šimon Peres, nakon isteka sedmogodišnjeg mandata, nije se ponovo kandidovao na funkciju predsednika Kneseta, iako ima podršku 63% Izraelaca.

Novi predsednik Kneseta, Rubi Rivlin, dobio je u drugom krugu glasanja u parlamentu 63 glasa od 116 prisutnih poslanika. Rubi Rivlin je iz iste partije, Likud, kao i premijer Benjamin Natanjahu, sa kojim je dolazio u sukob po nekim pitanjima. Posle izbora sledilo je pomire nje!

S leva na desno: Šimon Peres, Rubi Rivlin, Benjamin Natanjahu

Na svom poslednjem putovanju, kao predsednik Izraela, Šimon Peres je na poziv Pape Franje, da zajedno sa Abu Mazenom (Mahmud Abasom) mole za mir, boravio u Vatikanu. Sa njima se zajedno milio i Vaseljenski Patrijarh pravoslavne crkve Vartolomej I.

S leva na desno: Šimon Peres, Papa Franja, Patrijarh Vartolomej I i Mahmud Abas

Nepunih mesec dana kasnije, umesto „Novog puta“, koji je predložio Papa, buknuo je rat, ali ne novi, nego rat koji nikad nije ni prestao. Možda bi molitva na Zidu plača bila delotvornija od one u Vatikanu, ali sada je kasno, Šimon Peres više nije predsednik Izraela.

BEOGRAD: PODRŠKA IZRAELU

Iz strane štampe

Nekoliko dna pošto je počeo rat sa Hamasom, u centru Beograda, na Trgu Republike, održan je skup podrške Izraelu, izraelskom narodu i njegovoj borbi protiv terorističkih napada i raketiranja, koje pripadnici Hamasa vrše iz Pojasa Gaze.

- Ovim skupom želimo da poručimo jevrejskom narodu da su građani Srbije uz njih. Zločinačka organizacija "Hamas" treba da zaustavi svoja ubistva i teroristička delovanja jer su upravo oni krivci za to – rekao je na skupu Petar Kalezić iz Ben-Gurion centra.

- Stradaju civili na obe strane, ali se o jevrejskim žrtvama po običaju ne priča. Želimo da poručimo da smo uz narod Izraela, ali ne i uz teroriste iz Hamasa - rekao je Stanojević, koji je svoj govor povremeno prekidao uzvicima "Stop bombama".

Na skupu pročitano je i pismo podrške Izraelu predsednika Republike Srpske Milorada Dodika. "Pravo na slobodu najsvetije je pravo svakog naroda i da bi svaki narod trebalo da živi slobodno i u slobodi, i Jevreji i Palestinci i svi drugi. Ali, ako do te slobode neko misli da dođe razarajućim terorističkim akcijama, u kojima uglavnom stradaju civili, onda mi takvu borbu nikada ne možemo podržati", naveo je Dodik.

Na skupu je govorio i istoričar iz Instituta za savremenu istoriju Jozef Baruhović, jedan od onih koji su uspeli da prežive Holokaust, Jozef nam je poslao pesmu koju objavljujemo.

Jevrejine ne zaboravi

Jevrejine nemoj kleknut sade i ove ćeš izdržati jade.
Preteška su naljegla vremena,
prisjeti se starih uspomena.

Krvlju svojom istoriju pišeš,
od kako si počeo da dišeš.
Kroz vjekove slavu pronosio,
sa svakom se nemani nosio.

Trpiš hrabro što ne može niko,
večni rode i ponosna diko
Ponovo si na nišanu sade,
šta ti horde bjelosvetske rade.

Iz svijeta naređenje dođe,
njega šalju nacističke vođe
Da ti novu istoriju skroje,
da Jevreji više ne postoje.

Da se Jevrej s krvnicima ljubi,
šarku zmiju da stavi u grudi
Pa da pljune na kosti predaka
i na život svojih potomaka.

A tolike jame i stratišta,
konc logori i sva mučilišta

Al je Jevrej čvršći od čelika,
i vera je njegova velika
Neće ljubiti zlikovačke šape,
i njihove nacrtane mape.

Uzdajte se u junaka svoga
u vašega Boga velikoga.
O Gospode tebi nema ravna,
ne pušti ih u kandže dušmana
oni s Tobom vole umrijeti,
no s nebraćom večito živjeti.

Belosvetski šta hoće dželati,
naumiše ka i prije klati
Sa ostalom rđom od svijeta,
svud se Jevrej mrzi i kleveta.

Nacistička širi se kampanja,
O Jevreji dođite do znanja
Sami jeste i Bog će vam dati,
sve se ovo mora izdržati.

ABU MAZENOVA SUPRUGA U IZRAELSKOJ BOLNICI

Iz domaće štampe
Izraelski mediji izvestili su da se Amina Abas,
supruga šefa Palestinske uprave Mahmuda

Abasa (Abu Mazena), oporavlja u privatnoj
bolnici u Tel Avivu, nakon operacije u procesu
transplantacije kolena.

„Prva dama Palestine“ na konferenciji Arapske
ženske organizacije u Tunisu 2010. godine

U izveštaju Jedit Ahronota navodi se da je
Abasova žena bila u bolnici Assuta, koja se
smatra jednom od najboljih u Izraelu. Ona je
smeštena u bolnicu u četvrtak, a u petak je
imala operaciju noge. Boravila je, prema
izveštaju, u privatnoj sobi u krilu ortopedske
bolnice sama. Stražari su bili na dužnosti 24
sata dnevno i nikom, osim lekarima i
medicinskim sestrama, nije dozvoljeno da uđe
u njenu sobu.

Drugi izvor ukazuje da je nakon objavljivanja
vesti o hospitalizaciji Amine Abas, ona
prebačena na nepoznatu lokaciju.

KOMEMORACIJA ZEMUNSKIM JEVREJIMA
Članovi Jevrejske opštine Zemun i predstavnici
Gradske opštine Zemun, predvođeni
predsednikom Dejanom Matićem, okupili su se
danas na Jevrejskom groblju u Zemunu u znak
sećanja na stradale Jevreje iz Zemuna, koji su
27. jula 1942. godine oterani u stočnim
vagonima put logora smrti Jasenovac i Stara
Gradiška.

Komemoracija je održana ispred memorijalnog spomenika gde su pročitana imena svih zemunskih Jevreja, žrtava nacističkog terora. Na kraju su članovi GO Zemun i JO Zemun položili venac na spomenik stradalima. N.F.

OTKRIVEN SPOMENIK STRADALIM JEVREJIMA IZ LOGORA SMRTI KOJI JE BIO SMEŠTEN NA STAROM SAJMIŠTU

Iz strane štampe

Spomenik je postavila beogradska opština Savski venac u znak sećanja na 6.300 Jevreja, najviše žena i više od 1.100 dece, zatočenika logora "Sajmište", koje su nemački nacisti ubili u Beogradu tokom proleća 1942. godine.

Istoričar Milan Koljanin dao je objašnjenje zašto je ova lokacija važno mesto sećanja: „Tom maršutom je prolazio kamion-gasna komora. Pored srušenog mosta kralja Aleksandra je u vreme nemačke okupacije bio izgrađen pontonski most, tako da je kamion koji je vodio zatočenike, uglavnom žene i decu iz jevrejskog logora na Sajmištu, odatle prelazio na beogradsku stranu. Tu bi jedan od dvojice podoficira spojio izduvnu cev kamiona sa unutrašnjošću kamiona i odatle bi krenuo prema stratištu u Jajincima. Za vreme vožnje bi nesrećni zarobljenici iz logora bili ubijeni, odnosno ugušeni.“

Spomenik je rad arhitekta Ane Korice

„Na samom spomeniku nalaze se u betonu otisnuti tragovi guma, koji predstavljaju kamion, koji je tuda svakodnevno vozio i ubijao. Kroz spomenik se uočava vizura Sajmišta u daljini – tu

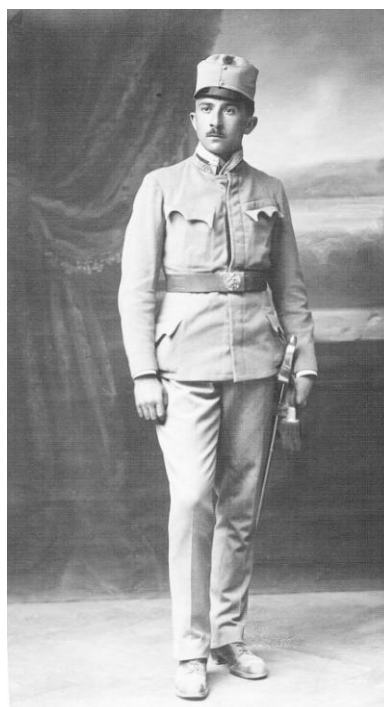
je jedan vertikalni otvor kroz koji se vidi Sajmište, zatim jedan visoki horizontalni kroz koji se vidi nebo i jedan nisko postavljen koji simboliše decu koja su tu stradala. Reč je o dve betonske ploče između kojih može da se uđe i da se probudi osećaj davljenja i gušenja u strašnom prostoru tog 'kamiona-ubice'“, objasnio je Branimir Gajić, član Opštinskog veća Savskog venca.

Spomenik su otkrili ambasador Izraela u Srbiji Josef Levi (levo) i predsednik Gradske opštine Savski venac Dušan Dinčić

Obeležena stogodišnjica od početka Prvog svetskog rata JEVREJI U PRVOM SVETSKOM RATU

El mundo sefard
Deutsche Welle

Ilustracije iz albuma starih fotografija Vojka Šterka

na slici Ing arh Vladimir Šterk u oficirskoj uniformi austro-ugarske vojske

U Prvom svetskom ratu Jevreji su se u srpskoj vojsci na svim frontovima borili zajedno sa Srbima, ginuli na Mačkovom kamenu i u odbrani Beograda, prešli Albaniju, umirali od tifusa i iscrpljenosti i jurišali na Kajmakčalanu. U isto vreme, mnogi Jevreji zajedno sa Srbima bili su deportovani u austrougarske zatvore i logore poput Arada i Nežidera. Za ratne podvige neki Jevreji odlikovani su Karađorđevom zvezdom i zlatnom medaljom za hrabrost. Kao načelnik u Ministarstvu finansija Kraljevine Srbije 1915. godine, Avram Lević brinuo se za prenos preko Albanije državnog zlata i srpskih dragocenosti među kojima je bio i originalni rukopis Miroslavljevog Jevanđelja iz XII veka. U vojnoj diplomatskoj misiji 1917. godine u Americi, kao kapetan srpske vojske boravio je dr David Albala. Preko njega je Srpska ratna misija u Sjedinjenim Državama u ime vlade uputila zvanične pozdrave i priznanje Jevrejima povodom donošenja istorijske Balfurove deklaracije o prirodnom pravu Jevreja na sopstvenu državu u Palestini, iz čega je 1948. godine izrasla današnja država Izrael. „Nama će biti žao“ kaže se u tome pismu „ako će nas i jedan od sugrađana Jevreja napustiti i vratiti se u njihovu obećanu zemlju, ali mi ćemo se tešiti nadom da će nam oni ostaviti zamašan deo svojih srdaca i postati najjačom vezom između slobodnog Izrailja i Srbije.“

Jevreji protiv Jevreja

Vladimir Šterk u gornjem redu, prvi s leva

Na strani Nemačke u Prvom svetskom ratu borilo se oko 100.000 Jevreja. Desetine hiljada njih je poginulo ili su teško ranjeni. A zemlja za koju su ratovali, to je očigledno zaboravila i ubrzo ih odbacila.

Jevreji su u Prvom svetskom ratu želeli da dokažu svoj patriotizam. Ipak, ubrzo nakon sklapanja mira, postali su žrtveni jarci za poraz Nemačke. Nemačka propaganda je godinama obećavala pobjedu – i kada je iznenada zapretilo poraz, vojska i političari su pokušali da izbegnu

krivicu. Tako je otkriven podesan žrtveni jarac – jevrejska zajednica.

Jevreji su stvarno bili patriote, bez obzira sa koje strane su se borili. Hteli, ne hteli, tako su došli u situaciju da se bore sami protiv sebe. Anti-semitska propaganda ima svoju dugoročnu istoriju, ali tek posle poraza Nemačke u Prvom svetskom ratu, stvoreni su uslovi za jedan od najvećih pogroma u Istoriji, Holokaust.

Daily Express, 24. mart 1933: Judeja objavila rat Nemačkoj – Jevreji celog sveta ujedinjeni u akciji

DRUGI SVETSKI RAT

SEĆANJE

Jakov Bahar je iz rata izašao sa pet rana, koje dugo nisu zarasle. Tada student medicine, Albert Josipović, lečio je za vreme rata Jakova. Albert je posle rata završio studije medicine i postao vojni lekar. Jakov je tek pred kraj života zatražio da mu se prizna status ratnog vojnog invalida, što je i potvrđeno. Naime, dugo godina je imao strašne glavobolje i dr Volf iz KBC Zvezdara, davao mu je injekcije za smirenje bolova. Jednom prilikom je dr Volf zatražio da se snimi Baharova kičma. Na zaprepašćenje medicinske sestre, koja je donela snimke, utvrđeno je da Jakov pored kičme, blizu vrata, ima dva zaostala gelera. Za operaciju je već bilo kasno.

Posle rata Bahar je završio Ekonomsku školu u Beogradu, a potom je raspoređen na razne dužnosti. Dugo vremena je radio u PTT Komercu u Beogradu, a potom za jednu slovenačku firmu, Elektotehna, Ljubljana, odakle odlazi u penziju.

Jakov Bahar je oženio Rosu, Crnogorku i 1970. godine dobili su kćerku Ermozu. Ermoza je dobila ime po Jakovljevoj sestri, kod koje je neko vreme pred rat živio u Zagrebu. Tetka

Ermoza nije verovalo da nova vlast NDH može nešto strašno da učini Jevrejima, te je isto kao i mnogi drugi Jevreji, nestala je bez traga. Ne zna se ni gde je odvedena, ni gde joj je grob. Kćerka Ermoza ima dvoje dece, Jakova, koji je dobio ime po deda i Amihaj, rođen za Jom Haacmaut. Ermoza sa porodicom živi u Kirjat Mošeu sa mužem Ronijem Ben Davidom, doktorom matematičkih nauka.

Jakov je imao i tri brata, koji su deportovani u logor Bergen-Belzen. Avram se nije vratio iz logora, a druga dva brata su se posle rata uselila u Izrael.

Jakov Bahar je umro 1996. godine, a njegova supruga Rosa danas živi u Jerusalimu.

BAHAR INTA

JAKOV je rođen 1923. godine u Prištini od oca Jom Tova i majke Mazal Tov. Otac mu je bio učesnik u prvom svetskom ratu kada je i ranjen u nogu što je imalo teških posledica po njegovo zdravlje. Inače imao je svoju jorgandžijsku radionicu u Prištini

u kojoj su radili svi članovi porodice.

Na sajtu El mundo sefard objavljena je priča o predratnom i ratnom životu Jakova Bahara:

"Prašina koja se stvarala pri izradi jorgana mnogo mi je smetala pa sam prešao da radim kao šegrt kod molera Inte Judića, tako da sam ubrzo završio molerski zanat. Moj najstariji brat Avram ženi se i stvara svoju porodicu i otvara tapetarsko-jorgandžijsku radnju. Bez majke ostajem 1937. godine. Zbog teških uslova života odlazim kod zeta i sestre u Zagreb 1938. godine. U Zagrebu aktivno radim u Klubu jevrejske omladine.

FK MAKABI, Zagreb, Jakov u fudbalskom timu

Kao aktivan omladinac primljen sam u Dom jevrejske omladine u Zagrebu u ulici Petrinjskoj i dobijam zaposlenje u fabrici naočara. U ovoj fabrici postajem član Radničkog sindikata URS, koji se kasnije razbija zbog Hrvatskog radničkog saveza koji nisu podržali opšti štrajk. U leto 1940. godine dolazim sa Klubom na letovanje u Šumetlicu kod Nove gradiške gde su me zbog naročitog isticanja predložili za pomorsku školu u Vela Luci na Korčuli. U ovoj školi živeli smo kao oni u kibucu, sve je bilo kolektivno. Cilj ove škole

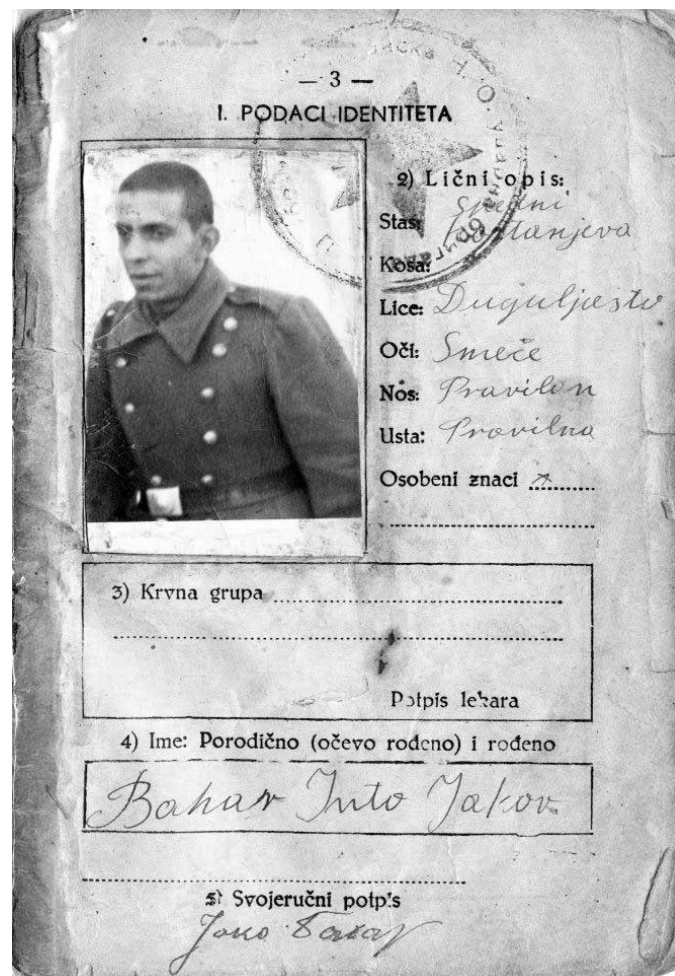
bio je da se osposobimo za pravljenje mreža, brodova i veštinu ribolova kako bi smo kada odemo u Palestinu, mogli da se aktivno uključimo u rad pomorske privrede. U školi nas je bilo oko 30 omladinaca i omladinki iz svih krajeva Jugoslavije. U školi smo dosta čitali marksističku literaturu, bavili se sportom, učili strane jezike itd. Škola je finansirana od strane Saveza jevrejskih opština Jugoslavije.

Dolazi i drugi svetski rat kada nas 23. aprila 1941. godine okupiraju Italijani. Potom odlazim za Zagreb gde se prvi put susrećem sa Nemcima i ustašama. Na Jevrejima u Zagrebu žuta traka. Na tramvajima piše: "Jevrejima Srbima i psima zabranjen ulaz". Uveče stigoh kod sestre koja me dočeka sa suzama rekavši da su dan ranije njenog supruga oterali sa grupom Jevreja u Novu Gradišku. Zbog policijskog časa morao sam prenoćiti kod nje iako mi je pretila opasnost po život. Drugog maja napuštam Zagreb i upućujem se za Prištinu i pozivam sestru da pođe sa mnom što je ona odbila. Ulazim u voz koji je pun srpskih izbeglica. Ustaše nas u vozu maltretiraju. Kad sam stigao u Zemun, gde su gospodarili Nemci i ustaše, na samoj granici spasilo me je to što su mi isprave glasile na Avramović Jakob. Mojim saputnicima Jevrejima, koji su imali prava jevrejska imena i prezimena nije pošlo za rukom da prođu granicu. Prelazim preko pontonskog mosta u Beograd 3. maja 1941. godine. Beograd je dosta porušen. Na ulicama tuga. Tramvaji ne rade. U redu pred jednom pekarom mnogo naroda koji čeka proju. Među njima ima dosta i Jevreja na kojima se uočava žuta traka. Na ruševinama Jevreji prinudno rade. U jednoj od kafana, u zamenu za cigarete, dobih malo hleba za put do Prištine. Vozom idem do Čačka, potom teretnjakom do Kraljeva. Uz pomoć nekih željezničara uspeo sam posle nekoliko dana da se ubacim u jedan teretnjak koji ide za Kosovo Polje. Kada sam stigao u Prištinu situacija je bila mučna. Do rata Priština tiha, mala kasaba, gde su

stanovnici: Srbi, Crnogorci, Turci, Jevreji i malobrojni Šiptari kao i Romi do tada živeli u slozi. Jevrejske i srpske radnje uglavnom zatvorene. Srbi i Crnogorci u strahu napuštaju Prištinu. Odmah su me Nemci, kao i sve ostale Jevreje, oterali na prinudni rad, na tucanje kamena kod stare centrale. Stražari Šiptari, koji sarađuju sa Nemcima, prema nama su bili mnogo gori od Nemaca. Vređali su nas, psovali, pljuvali i udarali. Jedan Albanac koji je došao iz Albanije mi je dosta pomogao. Jedan Prištinac koji se zvao Aljuš, koga je moja majka češće dojila mlekom, jer njegova nije imala, umesto da nam pomogne on nas je zlostavljao. Nakon mesec i po Nemci odlaze, a Italijani dolaze na Kosovo i Metohiju. Oni su bili nešto blaži prema Jevrejima. Kvislinzi iz Kosovskog komiteta se žale Musoliniju kako je Priština jedini grad u Evropi gde su Jevreji slobodni te, ako se nešto ne preduzme, oni će se žaliti Hitleru. Posle ovog ubrzo sve odrasle i sposobne za rad Jevreje interniraju u Albaniju u Berat. Ja sam sa mojim drugom Josifom Solomonovićem, koji sada živi u Izraelu uspeo da uspostavam vezu sa komunistima iz Berata sa Margaritom Thtuljani i njenim bratom Kristačom, koje su oboje kasnije Italijani streljali. Veći deo naše grupe je preko veze uspeo da ode u albanske partizane u omladinsku Četu "Margarita Tutuljani" koja je učestvovala u oslobođenju Berata. U zimu 1943. godine bio sam kao partizan bos. Noge su mi promrzle. Tada mi je mnogo pomogao lekar bataljona Albert Josifović, Jevrejin iz Prištine, koji sada živi kao penzionisani potpukovnik JNA u Beogradu.

Februara 1944. godine nalazim se u sedmoj albanskoj udarnoj brigadi kao komandir automatičarskog voda pri četvrtoj četi četvrtog bataljona. Napadamo neprekidno Nemce i baliste. Dosta sam neprijateljskih objekata digao u vazduh. Napadamo Kučovu a kasnije i Skadar. Nakon 15 dana stižemo na odredište Mir Dida. Celo područje Mirdite je bilo vrlo neraspoloženo prema NOP jer su listom bili balisti ili Zogisti. Njihove kuće od kamena ličile su na kule. To su prave tvrđave. U ovom kraju sam teško ranjen na nekoliko mesta. Opet me previja i leči Albert Josifović. Odavde me, kao i ostale ranjenike prebacuju u Peško Peju, gde nas prati nekoliko naših boraca, jer još ima dosta balista koji ubijaju i pljačkaju. Odavde nas prebacuju u već oslobođenu Tiranu gde me nastavljaju lečiti. I danas u mom telu šetaju tri gelera. Iz Tirane polazim peške za Skadar gde uz put srećem jedan broj naših Jevreja. Na putu za Titograd sreo sam još dve jevrejske porodice iz Prištine: dr Alberta Samuela i brata mu mr Ašera Samuela.

Potom stižem svoju jedinicu u Titogradu, a odatle nastavljamo prema Kolašinu i Bijelom Polju. U Bijelom Polju dobijam uniformu naše oslobodilačke vojske i vodimo borbe oko Ruda, potom idemo sve do Gostivara.

Vojna knjižica Bahar Into Jakova

U Debru sam 6. novembra primljen u članstvo KP Albanije. Odlikovan sam spomenicom albanskih prvoboraca, ordenom hrabrosti i ordenom oslobođenja. Albanski partizani odlaze za Albaniju, a nas priključuju Drugoj streljačkoj brigadi 48. divizije u Strumici, odnosno Đevđeliji. Demobilisao sam se 12. novembra 1946. godine“.

HOLOKAUST U BiH

Pišu Muhamed Kreso / Ivica Čerešnješ
Do agresije na Jugoslaviju 6. aprila 1941. godine, antisemitizam i rasizam, kao bitna odrednica nacionalsocijalizma i fašizma proširio se i izvan Njemačke, uhvatio korjena u mnogim zemljama Evrope i odnio velike materijalne pa i ljudske žrtve. Antijevrejski ispadi "ulice" bili su uvekžbani, a diskriminatorski i teroristički nastupi okupacionih vlasti sistematizovani i u zakonsku

regulativu uobličeni. Masovnog ubijanja, međutim još nije bilo. U novookupiranoj zemlji moglo se jedino od toga početi. Fašistička agresija zatekla je u Bosni i Hercegovini oko 12.000 Jevreja. Ogromnu većinu činili su - ovdje još u XVI vijeku nastanjeni - sefardi i manje od 2000 - doseljenih poslije 1878. godine - bili su aškenazi. Sarajevska aglomeracija od oko 9000 duša bila je najbrojnija ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i u čitavoj državi. Na neki način uz to je predstavljala i svjetski centar sefardske tradicije. Jedva 2000 ostalih Jevreja živjelo je Banja Luci, Bihaću, Bijeljini, Brčkom, Derventi, Doboju, Mostaru, Sanskom Mostu, Rogatici, Travniku, Tuzli, Višegredu, Vlasenici, Zavidovićima, Zenici, Zvorniku i Žepči gdje su imali organizovane opštine. Ni većina ostalih četrdesetak mjesta Bosne i Hercegovine nije bilo bez neke jevrejske porodice.

Posljednji talas jevrejskih useljenika zbio se neposredno pred fašističku agresiju na Kraljvinu Jugoslaviju. Bili su to opet bjegunci. Ovog puta iz nacističkim terorom već zahvaćenih zemalja, iz Njemačke, Austrije, Čehoslovačke i Poljske.

Kraljevina Jugoslavija nije bila neka demokratska zemlja, ali su Jevreji i u njoj poslije 1918. godine zadržali do tada stečena građanska prava. U drugoj polovini tridesetih godina zemlju je zahvatila fašizacija, pa su se uskoro pojavili prvi protivjevrejski zakoni. To je pored nastupajuće opasnosti od okupacije zemlje ili njenog uključivanja u Trojni pakt i uz od ranije prisutnu agitaciju Cionističkog pokreta, u emigraciju povuklo i dio Jevreja, pa i onih iz Bosne i Hercegovine. Pored toga privredna stagnacija od 1918 -1941. godine navela je znatan broj Jevreja iz Bosne i Hercegovine da se presele u perspektivnije gradove u Jugoslaviji (Beograd, Zagreb, Ljubljana) ili van zemlje. U aprilskoj agresiji, u invazionom periodu Bosnu i Hercegovinu su, sem pet-šest perifernih srezova, posjele ili prokrstarile u cjelini njemačke trupe. Tom prilikom kao i u drugim krajevima odredi policije i službe bezbjednosti prema Knjizi potjernica RSHA i ovdje su pohapsili izvjestan broj Jevreja izbjeglih iz Njemačke i ranije okupiranih evreopskih zemalja, a u Sarajevu i još nekim mjestima uz pomoć mjesnih folksdojčera, ustaša i gradskog ološa organizovani su i napadi na jevrejske radnje i ustanove.

Premda je Hitlerovim Generalnim planom od 3. aprila i prethodnim smjenicama za podjelu Jugoslavije od 12. aprila 1941. godine njeno političko uobličenje u cjelini bilo prepušteno Italiji, na Bečkoj konferenciji ministara spoljnih poslova Osovine 21. i 22. aprila Bosna i Hercegovina je

po prethodnom Musolinijevom pristanku uključena u tzv. Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Tek što je slomljen otpor vojske Kraljevine Jugoslavije iz Dalmacije, a onda iz Crne Gore na bosanskohercegovačku teritorije nastupile su i talijanske trupe. One su od 16. do 23. aprila posjele periferne srezove jugozapadne Bosne i Hercegovine bez Prozora i Konjica. Do 9. maja preuzele su i ostatak dodijeljenog im okupacionog područja.

Iako i sama antisemitska, talijanska okupaciona politika bila je prema Jevrejima u odnosu na njemačku znatno blaža, pa već u ovom periodu imamo izraženu pojavu prebjegavanja Jevreja sa njemačkog okupacionog područja na talijansko. Među prvima učinile su to jevrejske izbjeglice iz Njemačke i predhodno okupiranih zemalja, koje u prvom naletu nije uspjela da otkrije njemačka služba bezbjednosti. Pretpostaviti je da je samo njih moglo biti više stotina, a prihvatile su ih jevrejske zajednice na Sušaku, u Splitu, Dubrovniku i Boki.

Talijansko okupaciono područje u Bosni i Hercegovini je tako obuhvatilo 27 srezova sa površinom od 22.112 km² i 1,026.420 stanovnika. Na njemu su se nalazile samo tri jevrejske općine: Bihać, Sanski Most i Mostar, sa oko 300 članova.

Uz to je u Trebinju i Bileći živjelo pet-šest porodica, koje su pripadale Dubrovačkoj jevrejskoj općini. Dvije trećine svih bilo je nastanjeno u Mostaru. Oni su bili i ekonomski najjači i povezani sa narodnooslobodilačkim pokretom predstavljali su značajan tranzitni punkt za Jevreje koji su iz Sarajeva, ali i drugih krajeva već od aprila bježali prema jadranskom moru i pod okrilje talijanskih okupacionih vlasti. Najveći broj iz Bosne i Hercegovine izbjeglih Jevreja sklanjao se u Split, Dubrovnik i Boku kotorsku. Jednom dijelu odatle je uspijevalo da se probije i do Italije.

Talijanske okupacione vlasti su to donekle tolerisale, ali su sprečavale njihovo dalje kretanje u unutrašnjost Italije. U julu su za izbjegle Jevreje iz Njemačke u Gacku osnovali koncentracioni logor u kome je bukvalno bez ikakvih sredstava bilo smješteno 117 osoba, zabranili su i svaki prelazak preko novouspostavljene granice između NDH i Italije, pa su se novi bjegunci koncentrisali u demilitarizovanoj zoni, gdje nisu bili pošteđeni od mjera ustaške vlade, šikaniranja, hapšenja, oduzimanja radnji i slično. Tako se do septembra 1941. godine broj izbjeglih Jevreja u

Dubrovniku popeo na 1600, od čega 800 iz Bosne.

Potkraj godine ponovo je u okviru opšte akcije deportacije u NDH pojačan njemački pritisak na talijanske okupacione vlasti za izručenje izbjeglih Jevreja radi otpremanja u koncentracione logore Jasenovac i Stara Gradiška. Time bi, međutim, bio uvrijeđen talijanski međunarodni prestiž. Da bi to izbjegle talijanske okupacione vlasti su iz Hercegovine povukle sve Jevreje, pa i koncentracioni logor u Gacku. U Kuparima kod Dubrovnika formirale su novi u kome su pored izbjeglih njemačkih Jevreja smjestili i oko 800 Jevreja izbjeglih iz Bosne, a onda logor na ostrvu Lopud u kome su smješteni Jevreji iz Mostara i iz drugih krajeva Hercegovine. Većina bosanskih Jevreja koji su u prvim mjesecima okupacije dospjeli na "anektirani" dio talijanskog okupacionog područja(njih 400) preseljena u "unutrašnjost" splitske provincije - na Korčulu.

U toku 1942. godine još oko 300 uglavnom bosanskih Jevreja probilo se raznim kanalima na talijansko okupaciono područje , ali je odluka sa jezera Van Ze „O konačnom rešenju jevrejskog pitanja“, početkom 1942. Godine, inicirala dugotrajan višekalni pritisak na sve njemačke saveznike, satelite i kolaboracioniste, pa to nije mimoišlo ni Italiju.

Sarajevski hram je prvo služio okupatoru kao sabiralište za Jevreje, a potom, tokom rata, kao zatvor – Danas se tu nalazi Sarajevski muzej

Dok su udare na Jevreje u aprilu 1941. godine - izvršene prvih desetak dana (13. do 24) po ulasku njemačkih trupa - neposredno organizovali organi njemačke okupacione uprave, poslije uključenja Bosne i Hercegovine u Nezavisnu Državu Hrvatsku na tome se sve više angažuju njene kolaboracionističke vlasti, posebno policija, oružnici i ustaše, te neke namjenske ustanove iz Zagreba i Banjaluke.

Inicijativa i planiranje mjera i njihovog obima ostale su pak u rukama njemačke službe bezbjednosti a rukovođenje realizacijom u rukama njemačke tajne državne policije – Gestapoa, dok su za hapšenja, privođenja i stražarska praćenja transporta obezbjeđenja sabirališta, uglavnom angažovani policajci, žandarmi, ustaše a kad ih nije bilo dovoljno i jedinice Vermahta.

Jugozapadni djelovi Bosne i Hercegovine pripali su talijanskom okupacionom području. Kako su i ovo bili ekonomsko slabo razvijeni krajevi u njima se zateklo svega nekoliko jevrejskih općina, od kojih su samo Mostar i Travnik imali preko dvije stotine članova, pa se i ovdje ukupan broj može zaokružiti na hiljadu. Jevreji ovog dijela okupacionog područja Italije prvi su došli pod udar antisemitskih mjera.

Dogodilo se to već u maju i junu 1941. godine, čim su talijanske okupacione vlasti predale civilnu vlast u ruke ustaša. To je bio razlog da su se Jevreji iz napuštenih talijanskih garnizona ovog područja koncentrisali u nekoliko preostalih, prije svega u Dubrovniku i Mostaru gdje su imali kakvu takvu zaštitu u njima stacioniranih okupacionih trupa i izvjesnu materijalnu pomoć lokalnih jevrejskih općina. Jedan dio je uspio i da se prebaci na "anektirane" dijelove Dalmacije i Boke, uglavnom u Sušak, Split i Hercegovini, a neki i u Albaniju, odnosno Italiju.

Premda nije bio "anektiran" Dubrovnik je sa jakim talijanskim garnizonom u ovom početnom periodu bio, takođe, stjecište jevrejskih izbjeglica (oko 700) ne samo iz ostalih dijelova talijanskog okupacionog, nego - i to većim dijelom - sa njemačkog okupacionog područja u Bosni. Među njima je bio i izvjestan broj emigranata, tako da je već sredinom 1941. godine na talijanskom okupacionom području u Jugoslaviji broj Jevreja bio više nego udvostručen, što je materijalno opteretilo talijansku okupacionu upravu, a i međusobne odnose dvije fašističke sile produbljenim razlikama u postupku prema Jevrejima.

Napad na Sovjetski savez i usmjeravanje napora njemačke propagande na ujednačavanje progona Jevreja u čitavoj Evropi isticanjem njihove veze sa marksizmom i komunizmom, dovelo je do toga da je fašistička Italija od ljeta 1941. godine znatno pooštrila antijevrejske mjere na svojim okupacionim područjima, a i u Italiji. U tom okviru prvo su pohapšeni i smješteni u nekoliko koncentracionih logora Jevreji emigranti iz ranije okupiranih evropskih zemalja. Tako je za njih već u julu 1941. godine obrazovano nekoliko koncentracionih logora, među njima i onaj u Gacku gdje je u početku bilo 117 Jevreja izbjeglih iz Njemačke, a vjerovatno se bar po jedan još nalazio u Hrvatskom primorju (Kraljevica ili Pag), odnosno na anektiranom dijelu (Korčula). U svaki od njih dospjeli su i neki Jevreji iz BiH.

Od ostalih protivjevrejskih mjera valja pomenuti prije svega sprječavanje daljeg priliva jevrejskih izbjeglica, koji su bježali ispred pojačanog terora na njemačkom okupacionom području, a onda i tolerisanje ustaških progona Jevreja koji su se bili zadržali u demilitarizovanoj zoni.

Jevrejima na teritoriji Bosne i Hercegovine koji su pripalili NDH, kao i na ostalim okupiranim teritorijama, bila su uskraćena sva ljudska i građanska prava. Bili su obavezani da nose žutu traku na rukavu ili žutu značku na prsima i uspostavljen je čitav niz zabrana: zabrana napuštanja mesta stanovanja, zabrana korišćenja javnih prevoznih sredstava, zabrana posećivanja javnih lokala i priredaba, zabrana kretanja određenim ulicama, zabrana lečenja u javnim zdravstvenim ustanovama, zabrana napuštanja stana u vreme policijskog časa, zabrana obavljanja lekarske, apotekarske i advokatske prakse. Sem toga, svi Jevreji su bili otpušteni iz državnih i javnih službi.

Iako su se protujevrejske mjere u NDH počele primjenjivati gotovo odmah po njenom osnivanju fizičke likvidacije u Sarajevu su počele 1-og Augusta 1941 kada je na Starom Sefardskom groblju na padinama Trebevića streljana prva grupa od 20 talaca – uglednih Srba i Jevreja (danas se na tom mjestu nalazi spomenik sa 13 utvrdjenih imena i sedam nepoznatih žrtava). Od tada pa sve do kraja Decembra 1941 Jevreji su skupljani i zatvarani na nekoliko lokacija u gradu, (zgrada DES-a na Obali, Stari hram-današnji Jevrejski muzej, podrum La Benevolencije-današnje Ministarstvo unutrašnjih poslova BiH, zgrada Beledije pored

današnje Vijećnice). Odatle su ih transportima otpremali u razne logore širom NDH – veća grupa žena i djece u logor u Đakovu, zatim u Gradišku i Loborgrad odatle ih se otpremalo na likvidaciju u zloglasni Jasenovac. Manja grupa je u Augustu 1941 odvedena u logor Kruščica kod Viteza gdje su svi likvidirani.

Septembra mjeseca 1941. godine u okviru sukoba sa ustaškim vlastima oko razgraničenja i kompetencija talijanske okupacione uprave na teritoriji NDH došlo je do izvjesnog ublažavanja antijevrejskih mjera u demilitarizovanoj zoni, što je izazvalo novi talas Jevrejskih izbjeglica u ovom pravcu. Tako se broj Jevreja u Dubrovniku do kraja godine popeo na 1600 a većina ih je bila iz Bosne i Hercegovine. Kako su u istom periodu Jevreji na njemačkom okupacionom području već bili pohapšeni prilikom priliva u 1942. godini se cjeni na svega tri stotine. Ovdje nisu uračunati Jevreji Višegrada (njih oko 110) koji su se krajem godine iselili u Sandžak.

Već početkom 1942. u Berlinu je bila donesena odluka o konačnom rješenju jevrejskog pitanja pa je sa njemačke strane tokom godine vršen strašan pritisak na sve saveznike i satelite da postupe na isti način, ili da ih predaju Trećem rajhu. Italija je u toku godine više puta pooštravala protivjevrejske mjere, u okviru kojih su skoro svi Jevreji bili internirani u koncentracione logore, sada smještene na anektiranom dijelu Dalmacije i Hrvatskog primorja, odnosno u unutrašnjosti Italije i Albanije. Uslovi života u tim logorima bili su bolji nego u njemačkim koncentracionim logorima ali su zato tamo dočekali kapitulaciju Italije i opet dospjeli u ruke Gestapo-a, pa ih je bar pet hiljada izgubilo živote u logorima: Aušvic, Bergen-Belzen, Sajmište i Jasenovac. Te mjere su išle približno ovim redom. Prvo su marta 1942. godine Gestapo-u izručili izbjeglice iz Austrije i Čehoslovačke, zajedno sa onim koji su tu bili prebjegli iz Srbije. U maju iste godine pohapsile su sve muškarce od 14 do 65 godina (od ukupno 400 zajedno sa ženama i djecom) i internirali ih u logor Berat u Albaniji. U julu su formirali koncentracioni logor na Rabu u koji će kasnije dospjeti Jevreji iz Bosne i Hercegovine iz logora u Dalmaciji i Hrvatskom primorju.

Iz Crne Gore su u logore Kavaja i Šiljak u Albaniji internirali samo prebjeglice iz Bosne, dok su domorodce ostavili na miru. Najviše njih je sačuvalo živote iz koncentracionog

logora na Rabu, u kome je među 15.000 interniraca bilo oko dvije do tri hiljade Jevreja. Organizacija NOP-a u logoru razoružala je 11. septembra 1943. godine talijansko obezbjeđenje i lokalni garnizon i sutradan formirala rapsku partizansku brigadu (900 boraca).

ŠPANIJA I SEFARDI

Piše Avraham Atijas

Predlog španskog ministra pravde Alberta Ruiz-Galardon-a iz februara ove (2014) godine da se novim amandmanom dopuni zakon o sticanju španskog državljanstva, izazvao je živo interesovanje među sefardskim Jevrejima, posebno u zemljama van zone Evropske unije i Severne Amerike. Navodno, biće dovoljno da zainteresovani Jevreji imaju valjani dokaz da vode poreklo s Iberijskog poluostrva, pre svega putem porodičnog imena, jezika (ladina) i kulture.

Prema navodima francuskog časopisa „Information Juive“ iz istog, gore navedenog datuma, već ranije je bila objavljena lista od 5.200 sefardskih prezimena za koje se predpostavlja da su potojala u Španiji pre i u vreme Inkvizicije!? Međutim, ne postoje tačni podaci koliko je Jevreja bilo proterano iz te zemlje krajem 15. veka, mada se operiše i sa cifrom od 600-700 hiljada. Pritom, mora se imati u vidu da je izvestan broj naših predaka tada bio prebegao u Portugal, ali su nešto kasnije jevrejske španske izbeglice bile i od tamo proterane.

U vezi s tim, zanimljiva su dva istorijska podatka. Još u 17. veku komtu de Olivares, predsedniku vlade kod kralja Filipa III, predlagano je da se omogući povratak Jevreja u Španiju, verovatno da bi se time podstakao rast tada prilično posrnule nacionalne ekonomije, što ipak nije realizovano. Sličan interes pokazan je ponovo i dva veka kasnije. Međutim, tek 1924. godine, za vreme diktature generala Primo de Rivera, novim dekretom bila je stvorena ozbiljnija atmosfera za povratak u tu zemlju zainteresovanih jevrejskih španskih potomaka, raseljenih u bezenu Sredozemlja, što je 1931. godine i ostvarila veća grupa sefardskih Jevreja, bežeći od progona i deportacija.

I, eto, više od 500 godina nakon progona iz Španije, nadležni iz te države bi želeli da ponovo pokušaju da privuku Jevreje sefardskog porekla, nudeći im izvesne

olakšice (a koje, to tek treba da se vidi!). Ali, ukoliko bi određeni, nepovoljni uslovi bili ponuđeni kao, na primer, izvestan vremenski boravak u Španiji, komplikovani dokazni dokumenti o poreklu, zahtev za dobro poznavanje španskog jezika ili ladina i sl., onda bi se interes za dobijanje španskog državljanstva i pasoša verovatno sveo na najmanju moguću meru. Drugim rečima, ovaj „projekat“ bi doživeo neuspeh. Ipak, mora se sačekati konačna verzija tog predloga i da on bude pretočen u španski zakon, nakon čega se može ozbiljnije razmišljati o svrsishodnosti i o mogućem prihvatanju takvog rešenja.

DOMAĆA I SVETSKA SCENA

"ŽIDOVSKI NOBEL"

Pripremila: Višnja Kern

U jeku događaja, rata koji trenutno vlada na ovim našim prostorima, stigao je u Izrael Michael Bloomberg iz New Yorka.

Unatoč embargu američkih zrakoplovnih kompanija za sletanje na aerodrom Ben Gurion, kao posledica raketiranja zadnjih dana, Michael Bloomberg je opet dokazao da je prava osoba za dodjelu nagrade "Židovski Nobel". Filantropska Grupa Genesis osnovala je nagradu "Židovski Nobel" kako bi odala priznanje ljudima koji svojim zalaganjem izražavaju i podržavaju osnovne vrijednosti židovskog naroda, a to je nastojanje za poboljšanje ljudskog društva.

Premijer Izraela, Benjamin Natanjahu, primio je svjetskog filantropa Majkla Blumberga

Filantropska Grupa Genesis (GPG) osnovana je u rujnu 2007.

Od svog lansiranja, GPG je podržao stotine projekata diljem svijeta, uključujući i

angažirajući mlade u dijaspori, kao projekt Taglit Birthright Izrael, židovske ljetne kampove, i mnoge druge projekte .

Nagradu vrijednu milijun dolara dodjeljuje zajednički Ured izraelskog premijera, Židovska agencija i Filantrapska skupina Genesis. Izraelski premijer uručio je ovu nagradu prvom laureatu, Michaelu Bloombergu 2014 godine u Izraelu. Bivši njujorski gradonačelnik, koji je nedavno okončao treći mandat kao gradonačelnik New Yorka, će tada objaviti kojoj će dobrotvornoj ustanovi darovati dobivenu nagradu (novac).

Jedan od članova žirija za nagradu, i sam dobitnik Nobelove nagrade 1986, Elie Wiesel rekao je da je Bloomberg visoko postavio letvicu za potencijalne buduće dobitnike "Židovskog Nobela".

"Velika je čast za cijeli židovski narod da može slaviti njegove uspjehe, njegova nastojanja da popravi svijet, a posebice njegov grad, New York", rekao je Wiesel.

Michael Bloomberg rođen je 1942 u predgrađu Bostona u židovskoj obitelji. Djedovi s očeve i majčine strane doselili su se s prostora bivše Rusije.

Bloomberg je osnivač i 88-postotni vlasnik tvrtke za pružanje financijskih informacija. Prema najnovijim rang listama dvanaesta je najbogatija osoba u USA. Dugogodišnji filantrop čije se bogatstvo procjenjuje na 31 milijardu dolara, svoj imetak namjerava trošiti na borbu protiv korištenja vatrenog oružja, na pomoć useljenicima, na javno zdravstvo.

Svojim dolaskom u Izrael u ovom trenutku to je i dokazao.

UMESTO DVA JEDAN VRHOVNI RABIN U IZRAELU

Priredio M.Fogel

Predlog da u Izraelu bude jedan vrhovni rabin prošao je prvo glasanje u Knesetu, a u glasanju je učestvovalo manje od trećine poslanika. Zbog malog odziva poslanika na glasanju, predlog zakona je pre drugog i trećeg čitanja poslat Komitetu za unutrašnje delovanje na preradu. Očekuje se da će nakon toga dobiti većinu na glasanju.

Zakon bi stupio na snagu 2023. godine a do tada bi i dalje na svojim položajima ostali aškenaski i sefardski vrhovni rabini. Slične promene su predviđene osnivanjem jednog Vrhovnog rabinatskog suda.

Zakonodavci, ortodoksni haredimi, smatraju da ovaj zakon ima za cilj slabljenje religioznog establišmenta.

Do skora sam mislio da je Jevrejin Jevrejin, a onda sam shvatio da tu ima nekih razlika. Taman sam došao do rešenja da imamo dve vlade u Izraelu, jednu za Aškenaze, a jednu za Sefarde, ali sam se u poslednjem momentu predomislio. Zamislite mešoviti brak, Aškenaza i Sefarda, na kakvim mukama bi oni bili. Da li bi jedan partner u braku morao da promeni veru? Mislite, to je ista vera? I ja sam tako mislio, ali oni koji to bolje znaju od mene očigledno ne misle tako. Možda je u pitanju samo borba za vlast? I to me ne bi čudilo, zašto bi se oni razlikovali od legitimno izabrane građanske vlasti u Izraelu.

DA LI JEVREJSKI ZAKONI DOZVOLJAVAJU BIGAMIJU?

Priredio M.Fogel

Nedavna reportaža u The New York Times u vezi drugog braka Israel Meira Kina, raspalila je diskusiju o bigamiju u Halaha. Kin je pre nekoliko godina građanski razveden od njegove supruge, ali njoj nije odobrio razvod prema jevrejskom zakonu. On je ipak neverovatan i oženio je drugu ženu, navodno po pravilu poznatom kao heterogeni me'a rabbanim. „Oproštaj“ - prema Božjem zakonu - bigamiju je odobrilo 100 rabina.

Talmudski zakon, međutim, sledi stav da čovek može da oženi i drugi ženu, čak i preko primedbi njegove prve žene, pod uslovom da je fizički i finansijski sposoban da obezbedi sve njegove žene, obično ograničene na broj četiri. Odmah da se ogradimo, da mi neko ne bi zamerio, Talmudski zakon, kao jedinstven, potpuno istovetnih zaključaka ne postoji. Talmud je zbirka rabinskih rasprava i različitih mišljenja. Često je to zavisilo gde i u koje vreme je proklamovan.

Uzgred, da li znate koliko je žena imao kralj Solomon? Po Bibliji oko 700 i 200 konkubina! Znači, prema moralnim i etičkim shvatanjima iz istorije, danas je učinjen veliki korak napred, ali, očigledno, ne dovoljno.

U 11. veku, jedan rano Aškenaski rabinski autoritet, rabin Geršon, zabranio je da ljudi ožene drugu ženu i izdao dopunsku zabranu protiv razvoda žena bez njihovog pristanka.

Ova zabrana nije usvojena u mnogim muslimanskim zemljama, valjda po ugledu na njihove vladare. Jevrejske zajednice u Jemenu

ili Severnoj Africi, na primer, i dalje dozvoljavaju poligamiju. Ni španski Jevreji (Sefardi), nikada nisu prihvatili zvaničnu zabranu, međutim, uobičajena praksa u pojedinim periodima (posebno kada su bili pod katoličkim vladarima) bila je da se ne dozvoli poligamija. U mnogim zajednicama Sefarda, ovo shvatanje je formalizovano u bračne ugovore, koji su uključivali i odredbe koje bi sprečile muža da oženi drugu ženu.

Kada su u 20. veku Jevreji počeli da se masovno vraćaju u zemlju Izrael, neki učitelji, uključujući i rabina Abrahama Isaka Kuka, verovali su da svaka zajednica ima pravo da nastavi da održava svoje tradicionalne bračne okvire. Ipak, 1950. godine, Sefardski glavni rabin Benzion Uziel i Aškenaski glavni rabin Isak Hercog, zajednički su izdali zabranu poligamije u novoosnovanoj državi Izrael.

Ali, ni u Izrael nije postojao jedinstven stav. Iako potpisnik dokumenta, rabin Uziel nije verovao da je poligamija prekršaj. Međutim, smatrao je da sefardski ritual treba da ostane, pošto su mnoge zajednice istorijski dobrovoljno izbegavale poligamiju, te da je samo monogamija odgovarajuća u modernom dobu.

Neki učitelji, poput rabina Ovadije Josefa, protestovali su zbog ove zabrane kao čin Aškenazi hegemonije. No, to ne treba da nas čudi, za Rabina Ovadiju i pranje zuba na Šabat je aškenaska hegemonija, ipak, ostaje zakon zemlje u Izraelu, a i širom sveta.

No, sve vreme govorimo o pravima muškarca, a šta je sa pravima žena? One kao da su uvek morale da imaju zaštitu muškaraca. Prema raznim tumačenjima, ovde smo naveli samo mali deo, učitelji, rabini, bili su ti koji su štitili njihova prava. Danas žene polako dobijaju svoju bitku za ravnopravnost, što se teško postiže među ortodoksnim vernicima, koji najveću podršku imaju u Tori, Talmudu, a i mnogim, ponekad, kontroverznim tumačenjima. Iako je zakon jasan i državne institucije su na mukama, često se ne poštuje slovo zakona, koje bi trebalo da važi za sve jednako.

RABINSKI SUD ODREDIO KAZNU MAJCI KOJA JE ODBILA DA OBREŽE SINA VRHOVNI SUD IZRAELA PONIŠTIO JE RABINSKU SUDSKU ODLUKU I UPUTIO RAZVEDENE RODITELJE NA GRAĐANSKU PARNICU

Haarez

Rabinski Sud Natanije, koji je sudio u procesu razvoda, u oktobru prošle godine presudio je da majka mora svog sina da obreže u roku od

nedelju dana. Mesec dana kasnije, Jerusalimski rabinski sud je potvrdio presudu i naredio majci da plati kaznu od 140 dolara dnevno zato što to nije učinjeno. O ovom slučaju smo pisali pre godinu dana.

Otac je po preporuci suda podneo žalbu Porodičnom sudu, a ovako stvar ide dalje.

Ipak, i majka se zaštitila, podneviši sudu dokumentaciju iz koje se vidi da dete nije obrezano po jevrejskim običajima iz zdravstvenih razloga. Međutim, rešila je da istraje u svojoj nameri da se dete, koje sada već ima godinu dana, ne obreže.

"Počela sam da čitam o tome šta se zapravo dešava obrezivanjem i shvatila sam da ne mogu to da uradim sa mojim sinom", izjavila je za medije majka, koja je identifikovana kao Elinora. "On je savršen baš takav kakav jeste".

I šta sad? Treba poštovati običaje, ali da li o tome mora da odlučuje sud. Zamislite kada bi po običajnom pravu čoveku, koji je u super marketu ukrao čokoladu, odrekli desnu ruku. Reći ćete da je to prevaziđeno? Tačno. A da li bi moglo biti obrnuto, na primer, da sud zabrani da slavimo Pesah?! Sigurno ne, a i kada bi bila doneta takva presuda, Jevreji je ne bi poštovali. Možda će jednog dana majka moći i bez suda da odlučuje o sudbini sina, pogotovo kada je razvedena i dete se nalazi pod njenim starateljstvom, samo jedna stvar nije jasna: zašto su dva visoka suda morala da odlučuju po ovom predmetu ako je nadležan treći? Da li advokati ne znaju svoj posao ili svako „pere ruke“ onako kako ume i zna. Ipak, najvažnije je da dete raste zdravo i zadovoljno, a za ostalo će se videti, makar i na sudu. M.F.

REAGOVANJE

ŠTA JE KOŠER

Piše Boaz Givon

U Mostu iz juna meseca 2014. ima članak o kašrutu sa veoma interesantnim informacijama. Čitavši taj članak osećao sam da moram da još malo dopunim informacije o toj našoj tradiciji.

1. Reč Košer je danas međunarodna reč, a naročito se koristi u SAD ako treba da se potvrdi da je nešto u redu ili ne, kaže se: It's Kosher or not Kosher.

2. Ni u svakom slučaju predastori kod ptica ili sisavaca nisu košer, zato reč kandža nije na pravom mestu.

3. Ima 4 vrste sisavaca u vezi sa kopitama i preživara: 1. konj, zebra i slični imaju celo

kopito i nisu preživari 2. kamila nema kopito ali preživa. 3. svinja ima razdvojeno kopito, ali ne preživa hranu – ima vic, koji „objašnjava“ da kod svinje samo su noge košer. 4. je grupa koju mi jedemo, razdvojeno kopito i preživa. U toj grupi ima domaćih životinja (krave, ovce) i divljih (jelen, bizoni a najveća je žirafa). Sve je to košer, ako je zaklano košer. Svi ti preživari imaju četiri stomaka: burag, kapora, listavac i sirište (taj poslednji imaju svi sisari i mi isto). Razlog za ta četiri stomaka je da mogu da preživaju biljke i sa velikom količinom celuloze.

4. Sve ptice koje jedu zrna, biljke i insekte su košer (Štruc je košer, a vrana, gavrani i soko nisu).

5. U Bibliji piše da „ne smeš da kuvaš jagnje u mleku njegove majke“, to je humanitarni zakon, ali ima teorija da je razlog za kašrut u činjenici da se ne ponašamo kao drugi narodi oko nas, to je i glavni razlog što ne jedemo svinje.

6. U Bibliji se ne spominje da ne smeš da kuvaš pile u mleku, znači, piletina se ne smatra za meso. Posle rušenja Drugog hrama 70 AD odlučili su u Sanhedrinu, Velika skupština mudraca, da, pošto ptice imaju toplu krv, treba da se smatraju kao meso. U Izraelu ima sekta „Karaim“, priznata od Glavnog rabinata, kao košer Jevreji, koji veruju samo u biblijske pisane zakone i zato smeju da jedu pile pečeno na puteru.

7. Samo ribe koje imaju peraja i krljušti smatraju se košer. Som nije, jer nema krljušti, a rakovi, takozvani morski plodovi, isto nisu košer, jer nemaju ni jedno ni drugo.

8. Što se tiče perike i šešira, to nije pitanje o kašrutu. U Bibliji se spominje samo da udata žena treba da pokrije glavu, da joj se kosa ne vidi. Danas je to više slobodno, jer rabineri, koji nisu ultra pobožni, dozvoljavaju perike ili šešire, koji pokrivaju većinu kose. Ali, kod ultraortodoksnih perika nije dozvoljena, jer perika, kao i prirodna kosa nije skromna.

Jevrejin u Beču ušao u mesaru, pokazuje prstom i traži 300 grama ribe.

„Ali, gospodine, to je svinjska šunka“, kaže mesar.

„Nisam te pitao kako se zove ta vrsta ribe, nego izmeri i daj mi da platim“.

Da li su ovo košer vicevi?

Jevrejska majka šetala je ulicom sa dva mala sina. Jedan dobroćudni prolaznik upita majku koliko su stara deca.

„Lekar, on ima 3 godine, a mlađi, advokat, dve“, odgovori ponosna majka.

MOJ PRIJATELJ JOŠKA

Piše Svetozar Jovašević

Danas su mnoga prijateljstva motivisana sebičnim ambicijama, koje pre ili posle postanu očigledne. Međutim, postoji biće koje život nije pokvario, neko ko još ume da svet posmatra onakvim kakav bi trebalo da bude. Danas se retko mogu sresti takvi ljudi, a jedan od tako retkih je moj prijatelj Josef Žamboki - Joška, kog zaista izuzetno cenim i poštujem. Da, on, moj prijatelj Joška, je dostojan pažnje i poštovanja, jer je u skladu sa svojom savešću mnogo plemenitih dela učinio. Jednostavno, on je čovek dobročinitelj po urođenim svojstvima svoje ličnosti.

Josef Žamboki, dugogodišnji aktivista HOJ

Kažu – nevolja je prava vaga za merenje prijatelja... Jer, suština prijateljstva je u podršci, kada nekoga bodriš, kada svoje vreme odvojiš da bi bio uz njega onda kada ima problema, da si tu kada dođu teški dani. Joška, uvek ima strpljenja da pažljivo sasluša sagovornika, daje mu vremena i prostora da se izrazi, a kada ga sasluša trudi se da mu na bilo koji način pomogne, pa makar to bio običan savet kako da pronađe odgovarajuće rešenje.

Joška je čovek sa neiscrpnom energijom, stalno u pokretu. Mnoge stvari oko kojih se danas angažuje radi iz ličnog zadovoljstva. A, zadovoljstvo je sve što je svakom čoveku potrebno. I, to ima svoj smisao, jer činjenem dobrih dela iz zadovoljstva čovek nađe sebe i tada se u njemu razvija saosećanje, razumevanje, ljubav i požrtvovanost. On je vrlo ambiciozan, još uvek je pun planova i želja

koje hoće da ostvari, a obično se kaže da je čovek mlad onoliko koliko su mlade njegove ambicije i želje.

Danas kada u svetu vladaju, zavist, sujeta i mržnja kao odraz intelektualne i fizičke nemoći koja nosi sa sobom slepilo i neuviđavnost, nije lako ostati uvek vedar i nasmejan kao što je moj dragi prijatelj Joška. To je čovek koji voli muziku, šalu i koji uspeva na sebi svojstven način da zabavi društvo i razbije mrtvilo kroz pesmu, šalu i smeh. A, kažu – da pesma i smeh su najbolji i jedini lek koji daju smisao životu i učvršćuju veru u postojanje duhovnosti. Ima onih koji misle, (možda iz zavisti) da je njegovo takvo ponašanje maskirano, teatarsko. Međutim, čovek može da bude glumac, ali ne večito, jer se otkriva malim opaskama, situacijama iz svakodnevnog života, načinom razmišljanja i ponašanja, ali to se nikada ne može reći za Jošku, jer on je nepromenljiv, i u najtežim trenucima uvek isti, dobronameran, vedar i nasmejan.

Neka ga služi dobro zdravlje (ad mea ve esrim)

JEVREJI U HRVATSKOJ - MIŠLJENJE POJEDINCA ILI SE TU NEŠTO KUCA...

MUTNI ŽIDOVSKI ETNOBIZNIS nastavlja se s Vladom Zorana Milanovića?

Dnevnik: Ljubo Ruben Weiss

Iako znam za člančić koji je objavio Jutarnji list prije nekoliko dana, ne javljam se jer sam uvidio da u ovoj zemlji u rasapu nitko nikoga ne sluša, najmanje odgovara na kritike, ajd, recimo tako, iz baze ili iz javnosti. Člančić (autorica Jelena Lovrić, objavljen 11. 05. 2014.) naslovljen je "DAR IZ BANSKIH DVORA – Bivše sjedište HRT-a Vlada daruje Židovskoj općini". Inače, članak je pogrešno naslovljen jer ne radi se o DARU nego, političkoj trgovini između Židovske općine Zagreb, na čelu s dr. Ognjenom Krausom i Vlade Republike Hrvatske na čelu sa Zoranom Milanovićem. Istina, Jelenu Lovrić cijenim, ali sam iznenađen da nema nekog u uredništvu Jutarnjeg lista da ispravno napiše humanitarnu organizaciju koja po tradiciji djeluje u svim židovskim općinama. Naziva je HEVRA KADIŠA, a ne HEBRA QUADDISHA (što vjerojatno ne samo mene asocira na AL QAIDU). Hevra Kadiša ima u židovstvu socijalnu funkciju, brine o siromašnima i bolesnima, zapravo ima širok spektar

djelovanja, sve do nekada skupljanja miraza za siromašne djevojke i brige za pogrebe židovskih vjernika, što radi i danas. Kao i za Posmrtnu pomoć, u većim i organiziranim židovskim općinama plaća se godišnja članarina.

Inače, pod točkom 7 u dnevnom redu Vlade našla se ova tema ovako formulirana: Prijedlog odluke o darovanju nekretnine označene kao zk.č.br. 413/2, upisane u zk.ul.br. 22285, k.o. Grad Zagreb, Židovskoj općini Zagreb. Na portalu Vlade nije jasno da li je prijedlog usvojen!?

DESET MILIJUNA AM. DOLARA DUGA ŽIDOVIMA!?

Prijeratna (prije 1941.) Hevra Kadiša u Zagrebu toliko je bila snažna i dobro organizirana da je imala i reprezentativnu zgradu u Amruševoj ulici. Kao i mnogo druge imovine nakon II svjetskog rata, privatne i židovskih općina i organizacija, imovina nije vraćena poslije rata obnovljenoj Židovskoj općini Zagreb a jedan broj Židova i danas u Zagrebu i u Hrvatskoj vodi sudske sporove za povrat privatne imovine (zemljišta stanova, kuća, sve do reprezentativnih vila). Još devedesetih kada je povedena rasprava o povratu imovine Nenad Porges, tadašnji predsjednik Židovske općine Zagreb, procijenio je, uz tim stručnjaka, da je vrijednost imovine čiji se povrat očekuje, oko 10 milijuna am. dolara! (intervju dan autoru ovog dnevnika objavljen u „Danasu“).

U procesu denacionalizacije od 1992/93 do 2014. jedan simboličan dio imovine je vraćen Židovskoj općini, od čega je najvrednije zemljište u Praškoj 7, koje je zlosretno pretvoreno u parkiralište, gdje, nažalost, i danas se obavlja židovski etnobiznis, zbog kojeg je uglavnom i došlo do raskola u Židovskoj zajednici koji nažalost, traje sve do danas. Kako je do raskola došlo, kome je on bio u interesu, koje je spretne ali i netransparentne poteze vukla grupacija u Palmotićevoj, koju su ulogu u tome odigrali mr. Nenad Porges, dr. Ognjen Kraus i Jakov Bienenfeld i još neki, vjerojatno se nikada neće saznati. Uglavnom zemljište je pred smrt Franje Tuđmana vraćeno Židovskoj općini i osim parking-biznisa, na tom svetom prostoru nije se događalo ništa, a zadnjih godina niču i kojekakvi prijedlozi da se popuni ta URBANA RANA ZAGREBA (od nesuvislog prijedloga arhitekta Nenada Fabijanića koji bi prostor punio ništavilom, do kojekakvih Novih Jeruzalema u Novom Zagrebu, uz

pretpostavku da se, vjerojatno Općina odrekne ovog atraktivnog gradilišta i dobije, o čuda, Novi Jeruzalem! U tom Novom Jeruzalemu, bi imala niknuti, po nacrtima harvardskog studenta, sinagoga na nekom od visokih katova, kao da smo u New Yorku!.

INICIJATIVA TROJKE BEZ ODJEKA U VLADI I KOD MILANA BANDIĆA

Ovih mjeseci pokrenulo je i troje uglednih Židova – Slavko Goldstein, Branko Lustig i dr. Vlado Šalomon - logičnu i jednostavno obrazloženu inicijativu da se KONAČNO počne s gradnjom objekta u Praškoj 7 na korist židovske zajednice i grada Zagreba, a i Hrvatske, Na tu inicijativu, koliko znam, Vlada Zorana Milanovića i gradonačelnik Milan Bandić nisu odgovorili!

I sada, kao grom iz vedra neba: hrvatska Vlada "daruje" zgradu u Dežmanovom prolazu (zgrada nekada u vlasništvu HRT-a) Židovskoj općini Zagreb!?

Prvo i najvažnije, ništa se ne daruje nego se radi o kompenzaciji za nacionaliziranu imovinu zagrebačkih židovskih organizacija s tim da se Židovska općina ODREKNE SVIH DRUGIH POTRAŽIVANJA za nacionaliziranom imovinom židovskih organizacija. Nije isključeno da se ovaj deal na brzinu provodi i na određeni pritisak iz USA koje desetljećima upozoravaju na dug hrvatske države spram židovskih organizacija i prema pojedincima, domaćim malobrojnim Židovima, ali i nasljednicima koji žive raspršeni po svijetu, od USA do Izraela. Čak nije za isključiti da i čudan gest neprimanja dr. Josipovića od strane Baraka Obame u Bijeloj kući, ovih dana, nema dijelom razlog u neispunjavanju obaveza RH spram Židova i naših brojnih organizacija i udruga u RH.

A DRUGE ORGANIZACIJE I UDRUGE?

I tu se otvara još jedno ne beznačajno pitanje: po kojim osnovama samo Židovska općina Zagreb predstavlja Židove Zagreba (pa i Hrvatske) u pregovorima s vladom RH? Zar je moguće da u Vladi ne znaju da u Zagrebu djeluju pored Židovske općine Zagreb:

ŽIDOVSKA VJERSKA ZAJEDNICA BET ISRAEL U HRVATSKOJ; "Ruah Hadaša", časopis zajednice, uredništvo: Židovska osnovna škola Lauder-Huho Kohn; SINAGOGA, Mažuranićev trg 6, Zagreb; RABINAT, Glavni rabin dr. Kotel Da-Don; Mješoviti pjevački zbor "Mihael Montiljo"

U D R U G E :

Židovska kulturna scena "Bejahad"; Centar za židovsku edukaciju "Rimon"; ŽIDOVSKA ZAJEDNICA "CHABAD LUBAVITCH" ZA

HRVATSKU; SINAGOGA i RABINAT, Rabi Pinchas Zaklas.

Židovska organizacija "Menora", Židovski centar za poboljšanje i olakšanje života u Hrvatskoj,

Židovska općina Zagreb, ali i Vlada Zorana Milanovića ponašaju se kao da nikada nisu čuli i za ove registrirane udruge i manifestacije koje se bave manje ili više židovskim sadržajima:

Festival suvremenog židovskog filma, preimenovan u Festival filmova o toleranciji, Margelov institut; Udruga izraelsko prijateljstvo; Hrvatsko-izraelski poslovni klub; Hrvatsko-izraelsko društvo; Mješoviti pjevački zbor "Lira". Ponovimo, uvjet za „darovanje“ jest da se Židovska općina Zagreb odrekne svih potraživanja na području grada Zagreba.

Ovoga tjedna Vlada bi trebala okončati problem na čije rješavanje zagrebačka Židovska općina čeka već godinama - dodijeliti joj u vlasništvo zgradu u središtu Zagreba kao kompenzaciju za makar dio velike imovine koju je nekoć imućna židovska općina u Zagrebu posjedovala do 1941.

Dakle, Židovskoj općini dodjeljuje se jedna od dviju zgrada u Dežmanovom prolazu, najužem zagrebačkom središtu podno Tuškanca u kojima se do kraja 2012. nalazilo Ministarstvo pravosuđa. Židovskoj Općini bit će dodijeljena zgrada s dvorištem na kućnom broju 6 od oko 2.000 četvornih metara koja se nalazi na parceli od 782 četvorna metra.

Dakle, radi se o kompenzaciji, dakle zamjenskoj imovini. Židovska općina, naime, od države još od početka devedesetih traži povrat zgrade od 3.800 četvornih metara u najužoj zagrebačkoj jezgri, u Amruševoj 8.

Međutim, atraktivnu zgradu u Amruševoj, u neposrednoj blizini parka Zrinjevac, država je odbila vratiti Židovskoj općini uz obrazloženje da Hevra Kadiša nema pravni kontinuitet od 1945. do 1990. pa po Zakonu o naknadi za oduzetu imovinu nema niti pravo na povrat. I dok je Židovskoj općini odricano pravo na povrat, u vlasništvo atraktivne zgrade u Amruševoj upisala se Udruga koja je njezine prostorije dobila samo na korištenje - Hrvatski zadružni savez. Zanimljivo je, kako piše Jelena Lovrić, da Hrvatski zadružni savez koji se pod čudnim okolnostima uknjižio kao vlasnik bivše zgrade Hevre Kadiše u Amruševoje, danas taj prostor uglavnom iznajmljuje.

DEAL NEOVLAŠTENIH?

Zaključak:

"Židovski Zagreb" nestao je zauvijek, kao i blizu 30000 hrvatskih Židova. Židovstvo pod

raznim politikama nakon 1945. i pored nekih pokušaja revitalizacije, ostalo je prekriveno sivilom boje i prepušteno uglavnom sebi pa i stranim sponzorima. Kao da svim vlastima, i crvenim i crnim, nije bilo u interesu da sanira posljedice Šoa, i sive oblake koji su se nadvili nad budućnost židovske zajednice u Hrvatskoj, otkloni.

Kao i na mnogo primjera do sada, vlade Hrvatske NIKADA nisu pristupile vraćanju židovske imovine - pojedinaca i organizacija – sistematično i s punom ozbiljnošću! Ping - pong razne nesuglasice, odugovlačenja, nemogućnost da se dođe do pojedinih predsjednika vlada, kurtoazne memoracije, izigravanja datih obećanja ne samo domaćim Židovima, nego i Izraelu, netransparentni pregovori interesnih grupa, nametanje interesa pojedinih „uglednih židovskih poduzetnika“ kao interesa hrvatskog židovstva, sramota su za sve koji u tome sudjeluju ne donoseći boljitak Židovima Hrvatske ali i gradu Zagrebu te Hrvatskoj. Do danas su zagrebačkoj židovskoj općini vraćene tek dvije nekretnine. Prihodima od tih zgrade financira se dio aktivnosti cijele Židovske općine a koliko novaca dobija Židovska općina Zagreb od prihoda od iznajmljivanja parkirališta godinama pokušava saznati ovaj autor, bez uspjeha.

Aktualna vlada Zorana Milanovića ulazi u deal s neovlaštenom židovskom organizacijom, bez konzultacija s drugim čimbenicima židovskog života u Zagrebu, pa i šire. Naime, u Hrvatskoj postoji ukupno deset židovskih općina, znači li to da svaka židovska općina RH ima pravo krenuti u političku trgovinu s gradskim vijećima i gradonačenicima? Židovska općina Zagreb po mom skromnom sudu, treba organizirati javnu raspravu o nacrtu Ugovora i tek onda eventualni ići u aranžman s Vladom Zorana Milanovića. Tek uz suglasnost svih židovskih čimbenika, ili bar najvećih, može se okončati potraživanja zagrebačke židovske općine, ali i drugih činilaca Obavezati da će odustati od svih daljnjih potraživanja za povratom imovine na području grada Zagreba Židovska općina Zagreb, nema pravo! Sve što se učini mimo volje i drugih organizacija i udruga je nastavak etnobiznisa za koji odgovornost snose i Židovska općina Zagreb, ali i po ovom pitanju, nekompetentna vlada Zorana Milanovića. Stoga bi bilo najpametnije ovu točku dnevnog reda skinuti sa sjednice Vlade RH (ako već nije usvojena odluka!?) dok se ne obave sve potrebne konzultacije i ne nađu optimalna rješenja koja će zadovoljiti brojne interese. Bilo bi dobro već

znati precizno kako će se koristiti eventualno vraćena zgrada kako i ova zgrada ne bi završila u rukama "uglednog poduzetnika Židova", koje organizacije i udruge će je koristiti Ako se moglo odgađati pravedna rješenja 69 godina, može se još nekoliko mjeseci!

Jer, ETNOBIZNISA dosta je ne samo dijelu Židova, dosta ga je i građanima Hrvatske!

Pre nego što smo se odlučili da šampamo ovaj prilog Rubena Vajsa, 24. avgusta 2014. obratili smo se dr Ognjenu Krausu i zamolili za komentar. Do zaključenja ovog broja Mosta odgovor nije stigao

DANI ŽALOSTI KOD JEVREJA

Priredili Miriam i Šmuel Aviezer

Svaki Jevrej obavezan je da žaluje za roditeljima, sinom, kćeri, bratom, sestrom i supružnicima.

Nakon pogreba rabi, ili osoba koja je obavila molitvu izvrši tzv. **k r i a** time da prvoj ožalošćenoj osobi pocepa deo odjece kod okovratnika. Pri napuštanju groblja treba oprati ruke. Sedam dana sedi se kod kuće sa otvorenim vratima i to se zove **š i v a a**. Pobožni Jevreji sede tih sedam dana na patosu i uklanjaju sve što ulepšava kuću, kao ogledala, slike, kristali, ukrasni predmeti... muškarci se ne briju, a žene se ne ulepšavaju, što je obeležje za okolinu da je u kući žalost. U vreme tih 7 dana nosi se ista odjeća, tj košulja, koja se nakon šivaa baci. U vreme š i v a a svako veče moli se minha uoči zalaska sunca i maariv nakon nakon zalaska sunca i treba da bude m i n j a n, tj 10 muškaraca, da bi se mogla čitati molitva. Uvreme š i v a a atmosfera u kući nije tužna, posvećena je u potpunosti sećanju na pokojnika, pa svako evocira svoje uspomene, priča epizode koje su više puta i vedre, smešne. Učitelj ili vaspitač dece koja oplakuju oca, majku, brata, sestru, sede sa detetom listajući po albumu slika i traže od deteta da priča na šta ga određena slika podseća i traži od deteta da što više priča o pokojniku i njihovom zajedničkom životu. Ožalošćena osoba ne sme da poslužuje goste, to treba da učini najbliža rođaka, obično snaha. Posle svake molitve treba poslužiti goste sa p r i h a e c tj voćem koji raste na drvetu to može biti narandža, jabuke, kruške, šljive, banane,

trešnje i p r i h a a d a m a, to se obično stavi na veliki tanjir povrće kao, krastavci, mrkva, babure, tj sve što raste u zemlji i može se jesti ne kuvano. Osim toga služi se i kuvano jelo. Nakon š i v a a obično se baci odjeća, tj košulja koju ste nosili 7 dana. Nakon š i v a a ustaje se, ali žalost traje još 30 dana od dana pogreba kada bliži rođaci idu ponovo na groblje na osvećenje pomen ploče. Nakon toga muškarci se briju i žene poprime svoju prijašnju vanjštinu. Običaj je da se na grob stavi kamenčić iako u moderno vreme donosi se i cveće i vjenci i zapali se sveća. K a d i š kaže obično sin za ocem, otac za sinom ili najbliži muški rođak i to dva puta, prvi put na pogrebu i drugi put nakon 30 dana kad se postavlja spomen ploča.

Šta treba da se kaže ožalošćenima i drugi izrazi

Evel, tj žalost, ani b e v e l, tj. ja sam u žalosti
Ani holeh lenahem avelim, tj idem da izrazim saučešće

Mištatef b caarhem tj. Moje saučešće.

Elohim jinahem othem tj. Neka vam Bog donese utjehu

Še lo tosifu deava od tj Neka vas bog poštedi od tuge

Ili

Še lo tiru caar od tj. Neka vas Bog poštedi od tuge.

IN MEMORIAM

MIHAJLO MIŠA BLAM

(1947 – 2014)

Juna meseca ove godine Miša Blam, profesor, slavni džez muzičar, kompozitor, aranžer, džez publicista i slobodni umetnik preminuo je u Beogradu u 67. godini.

Miša Blam je dobitnik nagrade za životno delo Nišville festivala, inicijator i osnivač džez odseka u muzičkoj školi "Stanković" a bio je i autor više knjiga o džezu.

Kao srednjoškolac (Muzička škola "Stanković"), bio je aktivni član kulturno-umetničkih društava – "Vukica Mitrović", "Kosta Abrašević", "Branko Krsmanović". Studirao muziku u Beogradu i Belgiji, gde je magistrirao kontrabas.

Krajem šezdesetih svirao je u Beogradskoj filharmoniji (maestro Živojin Zdravković) i položio audiciju za Berlinski radio orkestar pod upravom maestra Karajana. Bio je i član Akademskog kamernog orkestra pod upravom prof. Dušana Skovrana i član Simfonijskog orkestra Doma JNA, pod upravom maestra Franca Klinara. Sredinom sedamdesetih postaje član Velikog narodnog orkestra Radio-televizije Beograd, a u

periodu 1978–1989, član je Velikog džez orkestra (Big Band) RTB-a.

Godine 1993. postaje član Nacionalnog simfonijskog orkestra Dominikanske Republike – Santo Domingo, pod upravom maestra Pjantinija, a zatim radi i živi u Izraelu, gde saraduje sa Jidish Teatrom iz Tel Aviva, kao i nizom značajnih izraelskih orkestara i muzičara. Učestvovao je i na Letnjem džez festivalu u Eilat, Izrael, koji je sa brojnim džez muzičarima stekao reputaciju jednog od najvećih džez događaja u svetu.

Tokom svoje višedecenijske muzičke karijere, nastupao je sa više od 30 svetskih velikana džeza.

Učestvovao je na izuzetno velikom broju festivala posvećenih džezu: Northsea Jazz festivalu (Holandija), festivalima u Italiji (Ivrea, Puglia, Torino), Belgiji (Middelheim), Čehoslovačkoj (Prag), Turskoj (Istanbul), Rumuniji (Sibiu), Mađarskoj (Budimpešta, Nađ Kanjiža, Debrecin), Bugarska (Sofija), Rusija (Sankt Petersburg, Anapa, Moskva, Novosibirsk), Izrael (Tel Aviv, Rehovot, Ašdod, Jerusalem, Haifa), Nemačka (Minhen, Berlin, Ingolštadt, Hanover, Nirnberg, Hamburg), Albanija (Tirana). Imao je turneje širom sveta: SSSR, Rusija, Kuba, Izrael, Evropska unija, SAD, Dominikanska Republika, Kanada, Australija, Irak...

Bio je učesnik svih festivala džeza na prostoru bivše Jugoslavije. Poslednjih godina bio je vezan za minhensku i izraelsku muzičku i džez scenu.

Jedini je kontrabasista sa prostora Balkana koji je snimio tri solističke ploče džez muzike i više od 40 ploča u saradnji sa domaćim i stranim muzičarima.

Na pitanje po čemu je džez drugačiji i po čemu su svi džezeri autentični odgovarao je: "Džez je, po svom nastanku, najmlađi muzički oblik. Za nepunih 150 godina postojanja, po ugledu na svoju stariju sestru – klasiku, izgradio je mnogo stilova, uticao na svetsku kulturu, rodio veliki broj antologijskih ličnosti, obeležio, zajedno sa filmom, 20. vek. Eto, utoliko je različit od drugih muzičkih kultura. Samim tim i njegovi poštovaoci."

ZANIMLJIVOSTI

PRVI TENISER SVETA

NOVAK ĐOKOVIĆ

SRPSKI TENISER PRELAZI U MUSLIMANSKU VERU

Iz strane štampe

Jedne od najvećih novina u Turskoj kao i TV stanica "CNN Turk" naseli su na lažnu vest koja se pronela internetom, a po kojoj će najbolji teniser sveta, Novak Đoković, promeniti veru zbog zbivanja u Gazi i postati musliman.

Posle informacije koju je na tu temu plasirao jedan šaljivi internet sajt, neverovatnom brzinom tu "vest" počeli su da prenose svi vodeći turski elektronski mediji. Prvi se istrčao "Milijet", čiji je tiraž štampanog izdanja skoro 200.000 primeraka dnevno, a koji je na svom internet sajtu čitaocima obavestio da je "Novak Đoković potresen izraelskim terorom u pojasu Gaze", te da je, "želeći da izvrši pritisak na svetske lidere da intervenišu i spreče krvoproliće - odlučio da postane musliman".

"Đoković je pričao sa svojom porodicom pre te odluke", navodi se u tekstu objavljenom na internet sajtu "Milijeta".

Novak je do sada nekoliko puta proglašavan Hrvatom, a i Crnogorcem. Možda će sledeći korak biti da Novaka proglase Indijancem, jer njegova frizura neke podseća na Čiroki Indijance?!

KO JE UBIO KENEDIJA

Kada je ubijen predsednik SAD Kenedi, odmah su u javnost plasirane razne teorije zavere. Čak je i Golda Meir rekla u Knesetu da je to verovatno maslo kubanskog lidera Fidela Kastro – čoveka na koga je izvršen najveći broj atentata na svetu, u Ginisivoj knjizi rekorda se navodi 683 pokušaja, a on kao da ne haje, nedavno je proslavio 88. rođendan. Optuživana je CIA i Tajna služba, kao i mnogi poznati pojedinci.

Poznato je da se Izrael ne slaže sa razvojem atomskog programa u Iranu. Strah je opravdan, jer ne jednom su upućene pretnje da će Izrael biti uništen. No, Iran veoma uspešno, po njihovom mišljenju, vodi medijski rat protiv Izraela. Nedavno je objavljena neverovatna vest u Iranskom Press-u da su "Izrael i njegov globalni Cionistički kriminalni sindikat veliki

igrači, ako ne i glavni igrači u JFK atentatu". Ta tvrdnja može da se uporedi samo sa anti-semitskom tvrdnjom da Jevreji vladaju Amerikom i bar sa još pola sveta, drugim rečima, glupost.

Ono što je sigurno istina, jeste da skoro nećemo saznati ko je i zašto ubio Kenedija.

Međutim, Iran Pres je najavio novu senzacionalnu vest: „Mosad je spremao otmicu Elvisa Preslija!“. Nazdravlje!

PRUGASTA PIDŽAMA SA ŽUTOM ZVEZDOM ZA BEBE U IZRAELU

Guardian

Gornji dio pidžame, sa horizontalnim prugama i žutom zvijezdom na kojoj piše 'Sheriff', namijenjen je djeci uzrasta od tri mjeseca do tri godine.

Veliki broj ljudi na društvenim mrežama kritikovao je dizajn pidžame zbog velike sličnosti sa logoraškom odećom, koju su Jevreji bili prisiljeni da nose tokom Holokausta. Pidžama je bila u prodaji u velikom broju prodavnica širom svijeta, uključujući Izrael, Francusku, Dansku, Albaniju i Švedsku.

Kompanija Zara se zbog ovoga izvinila na nekoliko jezika na Twitteru i potvrdila da je pidžama povučena iz prodaje.

Sličnu situaciju Zara je imala 2007. godine kada je iz prodaje povukla torbu koja je bila ukrašena svastikom.

DONACIJE

- 150 NIS, Izhak Kabiljo iz Haife, donacija za HOJ

- 300 NIS, Rina Šosberger donacija u spomen na Moni Karia i Tomi Šosbergera

KNJIŽEVNI DODATAK

BROJ 23

JUNI, JULI, AVGUST 2014.

*Ovaj broj Književnog dodatka posvetili smo **Rafaelu Gaonu**, novinaru i književniku, čija je prerana smrt ostavila vredno nedovršeno delo...*

KRATKA BIOGRAFIJA

Rafael Gaon rođen je u Sarajevu 3.11. 1929. godine. U Holokaustu je stradao veći deo familije sa mamine strane. Njegova porodica se spasla begom na italijansku okupacionu zonu. Pred kraj Drugog svetskog rata, 1944. godine, uselio se sa porodicom u Izrael. Privremeno su smešteni u Rišon Lecion, a ubrzo su prešli u Ramat Gan.

Rafael Gaon, prvi s desna, sa porodicom u Ramat Ganu 4. novembra 1944. godine

Rafael je nastavio školovanje u Ben Šemenu, jednoj od najboljih škola u to vreme.

Kada je 1948. počeo rat za nezavisnost, Rafael se nalazio u odbrani kibuca Negba, gde je na liniji prema Halom, zaustavljeno napredovanje egipatske vojske. Nakon rata sa grupom učenika iz Ben Šemena prebačen je u kibuc Maabarot, gde su se spremali za podizanje novog kibuca. U stvari, baza je već postojala, to je kibuc Gvulot, gde se upoznao sa budućom suprugom Editom Freudenfeld. Rafael se u početku bavio odgojem krava, da bi ubrzo postao učitelj za novopridošle (Alijat HaNoar) i blagajnik kibuca. U kibucu Gvulot živeli su do 1962. godine, gde je rođeno njihovo troje dece, Nimrod, Mihal i Ronen.

Prelaskom u Aškelon zaposlio se u Bank HaPolaim. Istovremeno pisao je za Al HaMišmar, novine HaŠomer HaCaira. Uskoro je napustio

Bank HaPoalim i zaposlio se u „Afridaru“ na mestu sekretara preduzeća. U to vreme se veoma mnogo gradilo u Aškelonu, što su posebno pomagali Jevreji iz Južne Afrike, te je i jedan od najelitnijih delova grada dobio naziv, kao i firma, Afridar. Međutim, u isto vreme izgrađen je veliki broj stanova za nove Olime. Rafael je promenio nekoliko poslova, ali sve vreme je pisao, radio je kao novinar, da bi na kraju primao i platu za svoj novinarski rad.

U Jom kipurskom ratu 1973. poginuo je njihov sin prvenac Nimrod. Rafael je sam napisao knjigu o životu sina, a u knjizi se nalazi i Nimrodova pesma „Ne plači mala moja“. Pesmu je muzički obradio Šlomo Arci i danas je nezaobilazna na vojničkim susretima i komemoracijama.

Godine 1987, 9. aprila, nakon neuspele katetarizacije krvnih sudova, Rafael je preminuo.

OD BOSNE DO IZRAELA NOVELA

RAHELA

- Zašto mi je ona poželela dugačak, a nije poželela srećan život?

- O kome govoriš?

- Moja majka, poslednje reči na samrti, rekla je da ti budu dugački dani, a ja sam hteo srećan, a ne dugačak život.

Rahela Koen nije bila srećna u staračkom domu. Ona je zbog teške bolesti u zglobovima u dom stigla iz njene kuće iz Ramat Gana, zato što su lekari rekli da je bolest neizlečiva. Za poslednje dve godine, koje je provela u novoj kući, staračkom domu, pogoršavala se njena bolest. Operacija kuka, što je trebalo da joj pomogne da bolje hoda, nije uspela. Ona je sedela u kolicima i samo retko uspevala da ustane i sedi bez pomoći. Skoro dvadeset četiri sata jaki bolovi u zglobovima uticali su na njeno raspoloženje. Bila je razdražljiva, nervozna i mrzela je sve oko sebe. Sa razvodnjanim mislima prelazila je sa jednog jezika na drugi, imena ljudi i stvari je mešala, a onda se ljutila,

jer je ne razumeju. Za svakog ko ju je poznavao, teško je bilo videti Rahelu. Gde je nestala ona inteligentna žena, prijatna, komunikativna, koja je osvajala srca svih koji su je poznavali? Ali jedan poznat znak je ostao. Ona je i danas pedantna, kao što je uvek bila. Uprkos teškom fizičkom stanju, njenu kosu je više volela da boji kod frizera profesionalca, nego u staračkom domu. Uprkos zgrčenim prstima zbog bolesti zglobova, njeni nokti su uvek bili lakirani kao u dobrim vremenima. Odeća nikada nije imala ni jednu fleku. Da nije čuvala odeću, ne bi uspela da ih oblači tolike godine. 'Vredelo bi i tebi da čuvaš malo više, ako želiš da ti ostane kao nova'.

'Da majko, trudiću se'.

Svakodnevnne posete sina, Gadija, bile su joj veoma važne. Rastanak u večernjim satima je bio tužan.

'Ja opet ostajem sama'.

'Biću sutra ponovo tu, mama'.

'Ne, nema potrebe. Bolje će ti biti da se odmaraš kod kuće. Kao da si požuteo i izgledaš mi umorno'.

'Doći ću. Doviđenja, mama'.

Na putu kući mučne misli nisu mi dozvoljavale da se opustim. Šta, dođavola, čini starost čoveku. Ali, neko je rekao, ostariti je jedini način da ostaneš u životu. Ali, kada ponovo razmislim, ponovo mi se postavljalo pitanje da li su njene 73 godine krive za njenu situaciju. Ili, možda, njena životna priča koja je bila kontinuirano tužna, bolna i puna razočarenja.

Rahela je imala jedanaest godina kada je njena majka umrla od španske groznice (gripa). Majka, Klara, koja je umrla mlada, u tridesetim godinama starosti, bila je stroga, kakve nije bilo. Ona je rekla, ne samo jednom, da će njeno troje dece učiti na univerzitetu i da će se ona za to pobrinuti.

- Dođi Rahela. Ne boj se. Daj mi tvoju ruku, a Rahela, stara jedanaest godina, držala je majci ruku kad je vratila dušu Bogu. Ovaj događaj se urezao u njeno pamćenje i ona je živela sa sećanjem, koje se povremeno vraćalo. Majka Klara ih je veoma volela, ali je bila pedantna da su se svi čudili.

'Ti ćeš sada pojesti griz, Rahela. Ništa ti neće pomoći'.

'Ali ja ne volim griz. Nikada neću pristati da jedem ovaj griz'.

'Još ćemo videti!'

Griz se vraćao na sto svaki dan. Svi članovi porodice su pojeli ono što je bilo posluženo na stolu. Samo u tanjiru od Rahele je bio griz.

Rahela nije jela tri dana. Patila je od turobne i teške gladi, predala se posle tri dana, kada je došla do zaključka da će je „takva žena“ ostaviti da umre od gladi.

'Vidiš da si na kraju pojela. Zašto ti je trebalo da budeš tvrdoglava i gladuješ? Čovek je obavezan da bude naviknut da jede sve. Nemoguće je znati, koja te iznenađenja očekuju u životu...'

Rahelina porodica je bila veoma bogata i po tome je bila poznata u gradu Travniku u Jugoslaviji. Ogroman magazin koji je pripadao dedi, bio je izuzetan. Njen deda, nekada se šetao ulicama grada sa robom u kutiji, koja je visila oko vrata. U kratkom vremenskom roku postao je poznat trgovac i stekao je veliko imanje. Njegov sin, Rahelin otac, došao je na gotovo. Kada je umrla Rahelina majka, Klara, njen muž je proćerdao sve i ostao siromašan.

Kao što smo rekli, Klara je bila stroga sa decom, samo njena preterana ljubav, mogla je to da opravda. Jednom prilikom je rekla da će njeno troje dece završiti studije na Univerzitetu, čvrsto je verovala da će se ostvariti njeno obećanje, ako to doživi. Uspela je da pošalje Rahelu u školu kod časnih sestara i da istovremeno uči da svira klavir, a brata Cezara da uči violinu.

Jednom prilikom se u spavaćoj sobi roditelja igralo troje dece, dve sestre i brat, i na novom tepihu su napravili voz od šibica. Majka je bila zapanjena.

'Poludeli ste ili šta!'

Odmah im je najavila de će dobiti tešku kaznu za nepodnošljivu stvar koju su učinili.

Majka im je donela kapute, kape i šalove.

'Izbacujem vas iz kuće!'

'Kuda da idemo? Uveče? Mrak je i sneg napolju?'

'Treballo je ranije da mislite na to!'

Nije imalo smisla da se raspravlja sa njom. Deca su to znala. Troje dece se polako obuklo, uzbuđeni, proklinjući u srcu gorku sudbinu. Rahela, 10 godina stara, Cezar, 7 i Erna, 4 godine, izašli su iz kuće, zagrljeni, dok se njihovo telo treslo. Deca su izašla u mračnu ulicu pokrivenu snegom. Iznenada, na putu se našao stric Rafael.

'Kuda idete deco u ovo vreme?'

'Mama nas je izbacila iz kuće...'

Stric se pretvarao i napravio, najbolje što je mogao, iznenađen izraz lica.

'Šta, stvarno? Šta ste uradili?'

Isprijali smo njenu sobu.

'Kuda nameravate?'

'Ja i Erna idemo kod moje prijateljice Malče, a Cezara ćemo odvesti kod njegovog prijatelja Morda.'

'Ali Malča stanuje na kraju grada. Ti se ne bojiš?'

'Bojim se!'

'Dobro, čuvajte se!'

Stric Rafo ih je pustio da odu nekoliko koraka.

'Momenat, dođite ovamo. Možda biste mogli da zamolite oprostaj od mame?'

'Ona se neće složiti!'

'Ako budete lepo zamolili...'

'Hajde ti sa nama, molim te...'

Posle molbe za oprostaj i stričevog preklinjanja, majka je oprostila. Tek, posle dugo godina, Rahela je razumela da se Rafo nije slučajno našao na ulici i da je to bilo režirano. Ali, od tada deca nisu ulazila u roditeljsku sobu da se igraju u njoj.

*

Mesto majke, koja je umrla, na brzinu je zauzela krojačica, koja je radila kod njih u kući. Ona se udvarala ocu dok je majka još bila živa. Nova žena pritiskala je novog muža da pređu u Sarajevo. Tamo je živela njena porodica i prodali su posao, koji je bio uspešan, za manju cenu nego što je bila prava vrednost. Otac, Mordehaj, koji je imao poetsku dušu i dobro govorio osam jezika, nije bio poslovan čovek. Kapital je brzo nestao.

Krojačica, skromna i sa osmehom na licu, postala je vlasnik kuće, strogo je vladala kućom i ukućanima, a ubrzo se otkrilo da je tiranin i zloća. Kako je posao propadao, pokazalo se da je „strina“, (tako su deca bila primorana da je zovu), zajedno sa prezirom i porugom prema mužu i njegovoj deci, stvarno takva. Rahelin brat i sestra još uvek su bili mala deca. Za svoje nestašluke uvek su bili energično i teško kažnjavani. Obično je Rahela bila kriva za sve. 'Ti si velika i moraš ih nadgledati!' Spuštenog pogleda Rahela je primala argumente koje je čula, izrečene besnim glasom. Jednom prilikom, Cezar i Erna su sami, bez dozvole, uzeli keks iz ormana. Strina je to odmah otkrila i pozvala ih sve troje.

'Hoću da znam ko je uzeo keks iz ormana?'

Deca su se plašila da odgovore. Strina se nije premišljala i odmah je ošamarila Rahel i Cezara, i oterala ih od sebe. Kada se vratio njihov otac, deca su trčala prema njemu i pričala o batinama koje su dobili. Otac je spustio pogled i izašao, ne

progovorivši ni reč. Nekoliko dana strina nije pričala ni sa jednim detetom. Četvrti dan došao je otac i zahtevao da se deca izvinu strini. Podlu situaciju u kojoj su se našli, da moraju da kleknu i da poljube strinu u ruku, strina je dočekala sa širokim pobeđničkim osmehom, što deca neće zaboraviti dugo godina.

'Mislili ste da će vaš otac vikati zbog vas, A?'

Život u kući je bio veoma teško izdržljiv. Za ceo život, sve troje su zapamtili strinu – vešticu.

Ali, Rahela nije dala deci da se predaju. Ona se sećala majčine poslednje želje, koja je bila simbol ljubavi i nežnosti, uprkos teškim situacijama, kada se strogo ponašala prema njima, da bi od dece napravila uspešne ljude.

'Erna! Idi donesi hleb iz prodavnice. Nemoj da se sada oblačiš, nemam vremena. Trči bosa!'

rekla je strina. 'Ne, ona neće ići bosa. Moja porodica se neće muvati po ulici bosa kao cigani!'

rekla je Rahela.

Erna je već bila napolju bez čarapa i sandala. Rahel je trčala svom snagom, stigla je Ernu, naterala je da se vrati, opere noge, obuče čarape i sandale. Na Rahelinom licu, sa malim osmehom, videla se pobeđa. Ona je morala da se ponaša tako da se ne vidi šta se desilo, jer će maćeha već naći put da je porazi.

Kada je Rahela bila stara dvadeset godina, a Erna četrnaest, imale su puno udvarača.

Njih dve su bile lepe i prijatnog karaktera.

'Oko kuće se šetaju prinčevi, ali Cigani neće želeti da se ožene vama''

*

Rahel je sanjala o velikoj ljubavi, koja će je odvesti iz kuće. Bilo je udvarača, ali novčanog miraza nije bilo. To je bila velika teškoća u to vreme. Ona je stvarno sanjala o mladiću ovom ili onom, ali je znala da se posle sna moraš probuditi. I stvarni život se nastavljao do sledećeg sna. Na zabavama i igrankama bila je tiha i odbijala svaku naznaku udvaranja.

'Lepotice mlada! Zašto ne bismo izašli ruku pod ruku da udišemo čist vazduh?'

'Zato što ne želim da izlazim pod ruku sa mladićima koji nemaju ozbiljne namere!'

rekla je i okrenula mu leđa. To je bio on! To je bio princ iz njenih snova! Ali od toga neće biti ništa. Poštovana devojka, morala je da čuva čast u očima drugih.

Na kraju je stigao Jakov Koen, čije udvaranje nije moglo da se odbije. Počelo je da kući stiže cveće. Pre svake važne zabave u gradu, Jakov

je dolazio i tvrdoglavošću, koja nije mogla da se odbije, vraćao se i odlazio, vraćao i ubeđivao.

'Draga Rahel, hajde da igramo bar jednom, da mi učiniš čast!'

Ponovo je to bio mladić od ranije iz njenih snova i ona se zacrvenela.

'Molim vaš oproštaj, Rahela je sa mnom, i na tebi je da potražiš drugu priliku', rekao je Jakov.

Kasnije se Jakov sreo sa mladićem i detaljno objasnio da on ima ozbiljne namere sa Rahelom, i da se ne meša i ne kviri vezu.

Jakov je bio iz ne bogate porodice, ali je bio izuzetan đak, racionalan i mnogi su predviđali njegovu veliku budućnost.

Svadba je srećno prošla i par se uselio u porodičnu kuću kod njegove majke, gde su živele tri sestre i najstariji brat, koji je bio već oženjen i živeo je na prvom spratu kuće.

'Rahela, ljubavi moja, znam da neće biti lako živeti zajedno. Ali veruj mi biće to privremeno. Znaš da sam pred velikim poslovima i trebam svaku paru. Neće proći puno meseci i potražićemo kuću za nas. U redu?'

'Imam poverenja u tebe, Jakove. Ali, zapamti, veoma mi je važno da kuća bude naša, posle svega što sam doživela u strininoj kući, koja nikada nije bila moj dom.'

Posle godinu i po dana, srećno se rodio Gad. U kući je bilo tesno, Jakovljeva ljubav prema majci, ljubav prema bratu i sestrama uticali su takođe na Rahel, čekala je da sve prođe bez trzavica. Bila je strpljiva nekoliko meseci, koji su se pretvorili u mnogo duži period, u očekivanju da će se zajedničko stanovanje konačno završiti.

Jakov je bio uspešan u poslu. U početku je pomogao bratu da pretvori prodavnicu pića, koju je otac ostavio njima, u velik i uspešan posao. Posle je Jakov ušao u partnerstvo sa *gojom* i kupio veliku pilanu, koja je radila za izvoz, uglavnom u Italiju. A kasnije, pošto je uložio pare iz svih izvora iz kojih je bilo moguće, našao se pred propašću. Italija je okupirala Etiopiju, a Jugoslavija, zajedno sa još nekim državama, uvela je Italiji embargo. Nije imalo gde da se izvezu ogromne količine drveta, koje su već bile utovarene na voz. Velika nervoza, koja se pretvorila u težak beskrajni sukob, zavlada je među partnerima. Goja, koji je bio prost čovek, upućivao je anti-semitske poruge Jakovu pred njihovim radnicima. Jednog dana, kada su njih dvojica stajala u kancelariji pored svojih radnih stolova, Goja je ponovo počeo da vređa Jakova.

'Vi Jevreji, svi ste isto. Svi ste prevaranti i prljavi!'

'Zapuši usta glupane, udariću te!'

'Ti si veliki junak! Jevreji su prljavi i kukavice. Jednom ću završiti s tobom za svagda'.

Dok je to govorio, goja je uvukao ključ u fijoku stola.

Jakov je pobledo. On je odlično znao da je u toj fijoci pištolj. Nije se predomišljao. Otvorio je svoju fijoku i pre nego što je izvukao pištolj, video je da je Marko već izvukao svoj. Jakov je bio brži i sa samo ispaljenim jednim, jedinim metkom ubio je partnera. Seo je za pisaći sto i uhvatio se za glavu. Odmah je shvatio šta je uradio.

Sud je prihvatio da je Jakov pucao u samoodbrani i osudio ga za ubistvo na sedam godina zatvora.

*

Posle izdržane četiri godine u zatvoru, Jakov je oslobođen. Njegovo ponašanje u zatvoru je bilo besprekorno. Vrlo brzo je zauzeo mesto vođe i prijatelja, u pozitivnom smislu i vlasti su to znale da cene. Rahel je za to vreme proživela težak period. Odgajala je dete bez muža u tuđoj kući. – Šta još reći, bez izvora prihoda, a porodica nije mogla da zaboravi da su dali Jakovu sve pare što su uštedeli za otvaranje njegove pilane. Ne, nije bilo lako. Gad je bio uskraćen, u odnosu na mlađeg brata od strica, koga je izdržavao Jakovljev brat. Rahela je bila primorana da nađe posao. Počela je da daje časove klavira deci u njihovim kućama. Gad je morao da ide s mamom i sve vreme da bude miran dok traje čas.

Najbliža Raheli, u to vreme, a takođe i desetine godina posle toga, bila je Erna. Erna je plakala zajedno sa njom, ohrabivala je u teškim časovima, ne samo jednom otkazala je zabavu i putovanja kako bi čuvala Gadija, kada je bio bolestan, a Rahela je morala da daje časove klavira.

Ukućani su ne jednom gubili strpljenje i pratili su kako ona troši pare, da ne bi trošila previše.

'Gde ste bili sinoć?', pitala je stara majka.

'Bili smo u bioskopu!', Gadi je pomagao majci da odgovori.

'U bioskopu? Nisam znala da imaš višak para da ih tako proćerdaš!'

Rahela je pocrvenela i spustila pogled. Uzela je Gadija i povukli su se u svoju sobu.

'Gadi, rekla sam da kažeš da smo bili kod tetke Erne!'. Posle toga, Rahel je jako

ošamarila Gadija i počela je tiho da plače, da niko ne čuje.

Za vreme ručka je bila tišina. Niko ni sa kim nije razgovarao. Razgovor od jutros još uvek je lebdeo u vazduhu.

'Mama, nikada ne bih rekao da smo bili u bioskopu, da si ti rekla da smo bili kod tetke Erne...'. Njegova izjava nije mogla da ne izazove osmeh, a posle toga i glasan smeh. Nesrećan slučaj je zaboravljen i razgovor se vratio za sto.

Rahela je shvatila da laž nije njen jači deo. Ponekad je čak bila ljubomorna na one koji su znali da se služe malim i velikim lažima, a da ne trepnu. Ali, ona nije lagala. Od svih uvreda koje su joj upućene, najteže joj je bilo kada su joj rekli da laže. Mnogo godina posle toga, kad je već bila nekoliko godina u Izraelu, ponovo se prisećala svega i počela i sama da lagucka. U ambulanti u redu desilo se sledeće. Ona je stajala pored vrata ordinacije, sigurna u sebe, spremala se da uđe u ordinaciju.

'Koji broj imate gospođo?'

'Imam 17'.

'Molim? Imate 17? Ja imam 17! Kako se ne stidite? Žena u vašim godinama tako laže!'. Uvređena žena prošla je pored svih pacijenata koji su sedeli u redu, psovala i proklinjala i svima pokazivala broj koji je držala u ruci.

Rahel se na peti okrenula na levo, sela na slobodnu stolicu, spustila glavu na grudi i gorko je zaplakala. Žena koja je bila svedok nesrećnog slučaja, ustala je i sela pored Rahele.

'Gospođo, nemojte plakati zbog toga. Ta žena ima lošu narav, poznajem je. Svi mi ponekad grešimo. Nemojte da to uzimate srcu! Doneću vam čašu vode'. Rahela se smirila tek kad je došla kući. Kada se umila, pogledala se ugledalo i nasmejala sama sebi: 'Rahela, laž i ti nikada nećete biti prijatelji. Nisi to znala?'

*

Jakov je pušten iz zatvora i vratio se Raheli i Gadiju, koje je veoma voleo. Izašli su iz zajedničkog domaćinstva, prešli su u mali stan na sarajevskom Debelom brdu. Jakov se zaposlio u velikom poslu sa hranom na angro. Brzo je napredovao i uskoro je dobijao najvišu platu. Dvojica partnera, kod kojih je Jakov radio, dodavali su još na platu, tako da drugi partner to nije znao.

'Ovo ti zaista pripada. Samo nemoj reći mom partneru. On je cicija veća od mene i ako bih ga pitao, on se ne bi složio', tako je rekao jedan partner.

'Hoću da ti dam dodatak. To ne moraš da kažeš mom partneru. Ne znam kako bi on to prihvatio', tako je rekao drugi partner. Jakov nije ništa rekao i dobijao je sa strane, što je za njega bilo veoma važno kako bi popravio životni standard porodice, koja dosta propatila.

*

Dani su prolazili. Erna se udala, Cezar se oženio, a Rahel i Jakov dobili su još jednog sina, Efraima. U Evropi je počeo rat godinu i po dana ranije. Gadi je izbačen iz škole zbog *numerus clausus* (bio je peti razred), samo nekoliko usamljenih Jevreja ostalo je u gimnaziji.

Nemci su ušli u Sarajevo, samo nakon 11 dana od početka rata, u kome je razbijena jugoslovenska vojska. Odmah su uhapsili 10 ljudi, kao taoce, i za jedan dan ih sve ubili. Teror protiv Jevreja je počeo kako je planirano. Posle nekoliko nedelja počeli su noću da izvode Jevreje iz njihovih kuća. Svako veče „čistili“ su drugu ulicu. Jevreji su počeli da se pakuju kako bi bili spremni kada dođu po njih. Prolazila je noć, prolaze su dve, pod strašnim pritiskom. Jakov je shvatio da moraju svakako da pobegnu. Za sve pare koje je imao uspeo je da nabavi lažna dokumenta, kako bi pobegli na italijansku okupacionu zonu. Pokupili su nekoliko najnužnijih stvari u torbe i krenuli su prema železničkoj stanici. Jakov i Rahel ostavili su svu imovinu, koju su stekli od kada je Jakov pušten iz zatvora. Jakov je shvatio šta će se desiti i učinio je sve u njegovoj moći da pobegnu iz ovog pakla. Posle puta, sa živicima na kraju, stigli su u grad Mostar. Italijani su se spremali da napuste grad, a tajna ustaška policija nije dozvoljavala porodici da napusti stanicu. Jakov je uzeo Efraima u naručje, koji je bio lepa beba, stara nekoliko meseci, bez velikih ceremonija, prišao je italijanskom oficiru. Kada sva ubeđivanja nisu pomogla i sa svojim slabim italijanskim nije ubedio Italijana, podigao je Efraima.

'Gospodine oficiru, verovatno i vi imate dete. Pogledajte ovo dete! Zar nije šteta da bude poslato u smrt'. Italijan je posmatrao Efraima. Jakov, koji je kasnije više puta ispričao ovu priču, spreman da se zakune, da je video suzu u italijanovim očima. Na kraju, Italijan se složio i dozvolio da nastave

put prema Splitu, grad u Dalmaciji, na obali Jadranskog mora.

Italijani su se prema Jevrejima, koji su polako stizali u njihovu zonu iz svih krajeva okupirane Jugoslavije, ponašali korektno. Oni su izbeglice odvodili na nekoliko ostrva i u ispražnjenim stanovima brinuli su se za njihovu hranu i stanovanje. Međutim, briga za one koji su ostali u svojim kućama bila je sve veća i veća. Jakovljev brat i dve sestre pobjegli su na italijansku teritoriju, a takođe Erna i njena porodica. Rahelin otac i brat, i skoro cela familija, ostali su i stradali. Ona nije mogla da se smiri i nije uspjela da se smiri celog svog života. Zbog gubitka brata Cezara, koga je veoma volela, čija lepota, dobro srce, preterana pedantnost u oblačenju, bila je tema sa kojom je sa ljubavlju pričala celog života.

'Ti ne možeš sebi da opišeš koliko smo se voleli i koliko smo bili vezani. Ne jednom, dala sam poslednje pare da bi mu kupila još jedan par modernih cipela. Pre svake važne odluke dolazio je da se posavetuje, jer je znao da ću mu reći šta mislim. Čekao me je kada bih dolazila kod njega u posetu u Višegrad, tamo je počeo da radi kao običan radnik, stigao je do glavnog blagajnika, a kada sam odlazila, trčao je oko ograde i mahao mi za pozdrav. On je umro od žeđi u vagonu, tako je pričao jedan čovek u logoru, koji je video kada su izneli njegovo mrtvo telo iz vagona. Ispričao mi je sve do detalja. To mi je cepalo srce i do danas ta slika mi se povremeno vraća'. To su bili dani rata. Osnovna hrana u malom ribarskom selu, bila je riba. Zimski dani su dugi i dosadni. Čekali smo leto. Leti bismo odlazili na more, a jelovnik je postajao raznovrsniji sa groždem i smokvama.

Jakov je unapređen za glavnog ekonomu i bio je odgovoran za raspodelu hrane.

Rahel je omršavila zbog malo hrane koju su dobijali, ona je više volela da čuva Gada i Efraima.

'Rahela, ti ćeš se ubiti. Ti skoro ne jedeš', govorio je Jakov.

'Deca rastu i za njih moramo više da brinemo. Ja ću već to nekako prevazići...'

*

Kada se italijanska vlada generala Badolija predala saveznicima, italijanska vojska se spremala da se povuče iz cele Dalmacije. Posle podne stigao je mali brod a među italijanskim vojnicima zavladao je uzbuđenje. Posle sat vremena slika se razbistrila. Italijani su se

spremali da se popnu na brod i otplove za Italiju. Oko trideset Jevreja, od osamdeset koji su stigli u selo posle nemačke okupacije, sakupili su se sa torbama pored broda. Bio je već gust mrak. Italijani su razumeli da Jevreji hoće da idu sa njima. 'Ne, žao nam je mnogo. Nema za vas nijedno mesto'. Grupa je razumela da će ostati i sačekati Nemce, koji će odmah stići kada Italijani odu.

'Jakov, idi da razgovaraš sa komandantom'.

'Jakov, nema izbora, požuri ako nećeš da svi ostanemo ovde', govorili su okupljeni.

Jakov je uzeo malog Efraima u naručje i stao pred naoružanog vojnika, koji je čuvao ulaz u brod.

'Izvinite, ali ja moram da razgovaram sa komandantom',

Italijan nije znao šta da kaže. Počeo je nešto da objašnjava, ali Jakov je već bio unutra.

Posle deset minuta, vratio se razočaranog lica.

'Šta je bilo unutra? Šta je rekao?'

'Rekao je da sačekamo još jedan sat'.

U međuvremenu su sa planina sišli partizani. Nisu sijali od zadovoljstva, kada su čuli, da Jevreji hoće da pobjegnu, umesto da uzmu oružje i da se zajedno bore protiv Nemaca, ako oni pokušaju da dođu do obale. Odjednom je među Jevreje, koji su stajali pored broda, bačena lažna bomba upozorenja. Prasak je bio jak, a i veliki strah. Ali, nijedan čovek se nije pomerio sa mesta. Na kraju, komandant je dao dozvolu za ukrcavanje. Zadovoljstvo je bilo veliko. Takođe je bilo iznenađenje kada su Italijani počeli da bacaju u more sve što im je bilo pod rukom: Čebad, sanduci sa municijom, rezerve hrane, bilo je onih koji su se kleli da su bacali čak i puške u more. Rahela je zavolela Italijane.

'Koji narod se ponaša tako? Koja vojska je bila sposobna da u vreme rata podigne humanizam na toliko visok i čist nivo?', prisećala se Rahela nakon puno godina.

Priča o plovidbi stare lađe, slična je avanturističkim i uzbuđljivim pričama. To bi bila bajka, da nije bilo istinito. Tokom 12 dana na svojoj plovidbi prema italijanskoj obali, što obično traje 12 sati, bili smo bombardovani od strane Nemaca, skakali smo u vodu, jer je brod skoro potonuo. Ukotvili smo se kod ostrva, koje je bilo na sredini puta, kako bismo našli sklonište od bombardovanja. Ovog puta, za razliku od ranije, bombardovani smo od strane

Američkih aviona. Žeđ, glad i strah od nesigurnosti, sve je to bio deo onoga što je proživela mala grupe Jevreja, koji su se ukrcali na brod, zajedno sa svojim domaćinima, koji su odlučili da im spasu život, koji su ponovo i ponovo dobijali na poklon. Nestabilan brod, oštećen, konačno je stigao u Bari, Italiju. Navigator na brodu je znao da su Nemci već napustili grad. Pošto se brod ukotvio u luci Bari, razjasnilo se da su Nemci stvarno napusti luku, a saveznici još nisu stigli, osim jedan ili dva njihova ratna broda.

Predveče, lokalne italijanske vlasti primile su ljubazno pridošle. Bilo je već kasno i nisu tačno znali gde da smeste Jevreje koji su stigli. Sutradan ujutro, razmisliće o tome.

U međuvremenu, domaćini su predložili da svi prenoće na jednom krasnom putničkom brodu, koja plovi na liniji Split – Bari - Split.

'To će biti veoma dobro da se odmorite i operete preko noći. Sutra ćete biti sveži i Italija će vas gostoljubivo prihvatiti', rekao je Italijan, obučen u civilno odelo, okružen sa poštovanim gradskim čelnicima.

Jakov, Rahela, Gad i Efraim, dobili su lepu kabinu, kao i ostali. Bilo je divno okupati se toplom vodom i leći u krevet sa posteljinom.

Sutradan, posle brijanja i pranja zuba, obučeni u čista odela, počeli su Jevreji da se skupljaju na palubi. Karabinjer, italijanski policajac, koji je stajao pored mosta za izlazak sa broda, imao je pušku, nije bila dobra novost.

'Dobro jutro, karabinjero, da li nam ne daješ da siđemo sa broda?'

'Žao mi je Senjora, ne?'

'Sinoć su nam obećali da ćemo biti prebačeni na drugo mesto'.

'Žao mi je Sinjora, ja samo izvršavam naređenja'.

Kapetan jugoslovenske lađe, pričao je da mu se stvar od početka nije svidela i da mora da isplovi za Split tačno u deset sati. On je sišao sa broda i pokušao da sredi stvar u gradskoj upravi, kao i sa britanskim brodovima koji su bili ukotvljeni pored njegovog broda. Posle sat vremena vratio se bled, nije uspeo. Trebalo je da za jedan sat isplovi. Čuo se tihi plač, koji je izražavao očaj.

'Ceo put, od kada smo pobegli od Nemaca, učinili smo zato da ponovo padnemo u nemačke ruke da nas ubiju?'

'Učini nešto, kapetane!'

'Ne dajte da nam to učine...', vikala je Rahela.

'Mi smo zaista svi Jevreji, ali smo takođe ljudi! Zar je nama zabranjeno da postojimo?'

Kapetan je čuo povike i plač, i zamolio da se za momenat smire da bi on mogao da razmisli šta da se radi. Ljudi su ućutali. Kapetan se povukao i šetao tamo, ovamo. Vratio se ljudima potpuno miran.

'Moraćete da na silu siđete sa broda. Deca i žene će vrištati. Dobro poznajem Italijane. Oni neće na vas pucati! Nije mi poznato drugo rešenje! Sa srećom!', tako je rekao u uzbuđenju, koje je sa najboljom namerom hteo da sakrije i otišao je.

Grupa izbeglica se kratko vreme premišljala, razmenili su tužne i zabrinute poglede. Nije prošlo nekoliko sekundi i sve oči su pokazivale odlučnost. Ne, neće uspeti da nas tako unište.

'Napred!'

Žene su počele da štipaju decu i svi zajedno počeli su strašno da viču. Muškarci uz njih i svu su navalili prema brodskom mostu. Čovek koji se tamo nalazio u civilu, opalio je iz pištolja jedan metak u vazduh, a vika je postala glasnija od praska izazvanog pucanjem iz pištolja. Svi su bili dole. Za nekoliko sekundi podigle su se stepenice na brod. Italijani su ostali bez reči, ali nisu pucali. Od tog momenta morali su da se pobrinu za 30 izbeglica...

Polovinom sledeće godine, bili su zajedno sa još desetak drugih Jevreja, koji su stigli sa obala Dalmacije, u velikom vojnom kampu, koji je pretvoren u kamp za izbeglice. Porodice su popunile velike sobe baraka, spavalo se na dvospratnim krevetima. Nemačko bombardovanje podsećalo ih je da rat još nije završen. I stanovi i dobijanje hrane od Engleza i raspodela u dugačkim redovima, svaki put, podsećalo je ljude da je njihov život trenutno spasen, ali do povratka na redovan život, put je još dugačak. Efraim, tada dve i po godine star, smislio je dve „ratne“ šale. koje su se posle rata pričale nebrojeno puta, koje su pričali Jakov, a posle njegove smrti Rahela. Efraim koji se navikao da vidi i čuje kako se svako jutro tresu čebad, bio je budan kada su noću bila bombardovanja. U tamnoj sobi, bio je potpuni mir, Efraim je iznenada rekao tako glasno da se čulo s jednog do drugog kraja sobe: 'To Hitler i Bog tresu čebad!'

To su bila dva imena koje je puno puta čuo od odraslih. Jedan izvor je bio nada i molitva da se učini kraj pakla, a drugi, proklinjanje pakla, koji će ubrzo spržiti njegovo (Hitlerovo) meso, amen!

Efraim u sredini u britanskom izbegličkom kampu u Bariju

Drugom prilikom, dali su Efraimu sveže jaje, da ga drži u ruci, tek posle više godina videli su jaje od kokoške. Efraim je bacio jaje na betonski pod i kad se jaje razbilo, razočarano je uzdahnuo: 'Kakvo pokvareno ping pong jaje!'

Skoro godinu dana Jakov i porodica bili su zajedno sa drugima. U kampu u Bariju, posle nekoliko meseci, sredili su za Gada, koji je imao 14 godina, zajedno sa još nekoliko mladića istih godina, učenje i stanovanje kod transportne jedinice sa vojnicima iz Erec Israel (Britanska vojska). Pola dana učenja: ivrit, geografija Erec Israel itd. Pola dana rada, skupa sa odraslim vojnicima, na sređivanju vojnih vozila.

Rahela nije želela da se Gadi odvoji od porodice. 'Ovih dana, bolje bi bilo da smo zajedno!'

Ali, Gadi je uporno molio da ga puste, Jakov se složio i na kraju ubedio i Rahelu.

Nije prošlo puno meseci, ime Koenovih našlo se na spisku prvih useljenika iz Italije, još dok je trajao rat, za Erec Israel.

Rahela je volela, ogorčena, da se priseća sudbine svog života: 'Sutradan, posle našeg puta za Erec Israel, počeli su da prave spisak za put u Ameriku. Nama nisu pričali o tome, da sam znala, ne znam da li bismo došli u Izrael.

*

Kako bilo da bilo, došli smo ovamo. Još uvek su Britanci imali mandat u Palestini. Emigracioni centri još nisu postojali tih dana. Nakon kratkog vremena u Atlitu, Gad je prešao u Ban Šemen, koji je onda, kao i danas, bio poljoprivredna škola. Porodica Koen je prešla u Rišon Lecion.

Jakov, koji nije znao jezik, počeo je da radi kao nosač u vinariji, a kasnije u radionici za pravljenje blokova.

Mnogo kasnije dobili su u najam stan u šhuna Borohov. Čovek iz Sohnuta, koji je našao taj stan, zakleo ih je da ne pričaju da su po poreklu Sefardi, jer ih vlasnik stana nikad ne bi primio. I ako bi kasnije saznao, izbacio bi ih bez ustezanja. Rahela je protestovala zbog toga. Ona nije našla nijedan razlog da sakrije poreklo. Bila je primorana da prihvati taj uslov. I Jakov i Rahela su dobro govorili nemački, i nije bilo teško da sačuvaju bespotrebnu tajnu. Prve noći u novom jadanom stanu, ona nije mogla da zaspi i stalno se prevrtala.

'Zašto nisi spavala, Rahela?'

'Ne znam. Možda zbog uzbuđenja ili zbog činjenice da moramo da lažemo.'

'Šta nameravaš?', Jakov se nije setio šta je uzrok Rahelinog nespavanja.

'Zašto moramo da krijemo da smo Sefardi? Mi smo manje dobri od drugih, reci?'

'Bio bi to dug razgovor i voleo bih da razgovaramo uz kafu nekog drugog dana. Sada ćemo spavati, dobro?'

'Da, svakako, ti si u pravu.'

I dalje Rahela nije mogla da spava. Pritiskalo ju je šta imaju protiv Sefarda. I u Sarajevu su bili Sefardi i Aškenazi. Da, ali tamo su Sefardi bili bogatiji, držali su ključeve u svojim rukama i bili su uticajni. Možda je ovde obrnuto. Može biti, ali da ne primaju Sefarde u zajednički stan? Ona će još njima pokazati...

Kada je prošlo nekoliko meseci, i kada je gazdarica upoznala Jakova i Rahelu, nije krila velike simpatije prema njima. Uz kafu je rekla: 'Vi ste sigurno iz dobre porodice.'

'Da, u potpunosti ste u pravu. I Jakov i ja potičemo iz stare sefardske porodice iz Jugoslavije.'

'Ma šta kažeš! Vi uopšte ne ličite ne Sefarde...'

'Hoćeš da kažeš da smo slični Aškenazima?'

'Ti si ljuta, Rahel, i u pravu si. Priznajem da sam bila glupa. Zabranjeno je sortirati ljude kao krompire.'

Rahel i Bronja, tako se zvala gazdarica, više nikada o tome nisu pričale i bile su dobre prijateljice. Jednog dana je Bronja došla kod Rahele: 'Rahela, veoma sam zabrinuta. Efraim se čudno ponaša kod mene u vrtiću. On uopšte ne govori. Nisam htela da ti to

pričam, da se ne bi brinula. Mislila sam da će to proći. Ali, to se nastavlja suviše dugo’.

Da, Rahel se zabrinula. Gad nije bio kod kuće, a ona je veoma volela Efraima. Svaka majka voli svoje dete. To je tako. Ona se isticala u ljubavi prema deci. Rahela je to ispričala Jakovu. On je pitao zašto Efraim ne govori u vrtiću. Kod kuće on priča i te kako. Ali, srpsko-hrvatski. Efraim je rekao da još ne zna dobro ivrit. Kada nauči, govoriće. Objašnjenje je Jakova smirilo. Rahelu nije. Ona se ponovo prevrtala noću. Nije bila srećna. Njen muž je, ne davno, otvorio piljarnicu, pošto je pre toga prodavao povrće sa kolica na ulicama grada. Jakov je radio taj posao, Jakov, koji je bio uspešan računovođa, društven i ko god ga je upoznao, zavoleo ga je. Ona nije mogla da gleda sa strane kako mu se ljudi u prodavnici rugaju i kako mora da nosi sanduke, i ne samo jednom je trebalo da laže u vezi svežine robe i dan kada su doneli robu. Ona mu je ukazivala na to. On je to rešavao odmahivanjem ruke, objašnjavajući da ima konvencionalnih laži, bez koji je teško opstati. Ona to nikad nije prihvatila. Žene su naučile, ukoliko žele da znaju tačno kada je doneta roba, obraćale su se njoj, a ne Jakovu. Ona je uvek govorila istinu, bez obzira na proteste Jakova. Sada je bila ista stvar sa Efraimom. Zašto ima toliko tegoba u njenom životu...

Efraim je konačno počeo da govori u vrtiću. I kada je počeo, nije prestajao. Vaspitačica je pričala da on govori potpuno hebrejski bez greške.

’Interesantno’, rekla je. On je odbijao da govori sa greškama i više je voleo da čuti. On je od onih koji hoće sve savršeno da urade.

Efraim je porastao i razvio se. Efraim je išao u osnovnu školu, a porodica je u međuvremenu prešla u Ramat Gan u svoj stan. Erna, sestra, prešla je sa porodicom iz Jerusalima u sličan stan, koji su kupili, veoma blizu njih. Rahela je bila zadovoljna. Ona je veoma volela Ernu i njeno prijateljstvo, i njihov dolazak joj je činio veliko zadovoljstvo.

’Već sam se navikla da volim ovu zemlju. Od rata za Nezavisnost, pali su mnogi da zaštite Erec Israel, shvatila sam da je ovo jedino mesto za nas. Hvala Bogu, što se Gad vratio iz rata čitav i zdrav. Koliko sam bila uznemirena zbog njega i koliko sam se plašila...’. Samo kada bi Jakov mogao da nađe posao koji njemu odgovara...

Gad je bio u kibucu u Negevu. Venčao se sa Idom, imao je sreće, ona je takođe rođena u

Jugoslaviji. Rahela i Jakov su bili zadovoljni da ne moraju da lome jezik, da sa mladom govore hebrejski. Jakov i Rahel su čvrsto odlučili da venčanje bude u kući u Ramat Ganu. To je bila svetska proslava! Jugosloveni znaju da se vesele. Počeli su da razbijaju čaše kada je uzbuđenje zbog pesme dostiglo vrhunac. Posle osam meseci Rahela je dobila prvo unuče.

’Ja sam već baka, ali nisam ništa uspela...’.

’Ti si veoma mlada baka i još je ceo život pred tobom...’.

’Videćemo. Ko zna šta me još čeka?’.

KRAJ

GOVERNMENT OF PALESTINE
حكومة فلسطين
DEPARTMENT OF MIGRATION
دائرة الهجرة
This is to certify that GAON RAFAEL-15 y.o.
has been granted permission to remain in Palestine as an immigrant under the Immigration Ordinance, 1933.
5.6.1934
Assistant Commissioner for Migration
DIRECTOR OF FRONTIER CONTROL
HAIFA PORT
قد منح كمالم باليتا في فلسطين كهاجر ا كهاجرين بموجب قانون الهجرة لسنة ١٩٣٣
١٩٣
זאת לאשור שנתנה רשות
להשאיר בפלשתינה (א"י) בתור מתגר בתקף מקורה העליה משנת 1933.
193
M:45
26780-10000-27-4 35-SI-P.

Ovo je originalni sertifikat britanskih mandatorskih vlasti u Palestini sa kojim se Rafael uselio u Palestinu – ispod je originalna fotografija, koja se vremenom odvojila od originala sertifikata

Ana Šomlo: "Moć govora i druge izraelske priče"

Recenzent: Milenko Stojičić

Malarmeovska varijacija o postojanju svijeta da bi se napisala priča (knjiga) pogodna je za promišljanje nad antologijom „Moć govora i druge izraelske priče“ Ane Šomlo. Priča o izabranim pričama (antologiji), mogla bi da počne i Andrićevim riječima „nobelovske besjede“, o priči i pričanju, o prožimanjima istorije i storije (priče), o storiji kao trajanju u vremenu, storiji koja je „iscijeđena“ iz istorije, legende i tradicije. Vrijeme istorije (trajanja) i vrijeme pričanja (vjanja pamćenja rječju) oduvijek su se uplitala u fantastičnu rečenicu-pletenu, u kojoj su i tavnj datumi ljudskog trajanja i bitisanja, tragičnih „raz-sretanja“ i „rasputa“... A Izrael je izvor svega toga...

Antologija savremene izraelske priče, kao literarna mapa – do u rečenicu – se, na neki način poklapa sa sudbinskom, biblijskom, (talmudskom) i istorijskom mapom, koja pokriva zemlju, nemirno geopolitičko žarište, golansku visoravan kao novi Ararat.

Ovom antologijom izabrani narod dobiva izabrane priče, slike i prislike svoga trajanja, svoje biblijske kušnje. U svakoj priči, u različitim formama, progovara ta kušnja ali i nada u život dostojan da se živi i zapiše, ovjekovječi u priči, staroj koliko i „pričani jevrejski narod“...

Geopolitička, tektonska mapa Izraela, prati poetičku mrežu savremene priče; politička stvarnost utiče, projicira, sliku literarne stvarnosti. Onako kako je u priči „Zauvek“, Šmuela Josefa Agnona; riječ je o knjizi koja je „istrulila od godina i suza“! Godine i suze – eto emblemnih figura postanja i bitisanja, života i književnosti. A u knjizi su „tužne priče“!

Naravno, nema priče - ex nihilo, ni iz čega! Storijska osvjetljava istoriju, i to osjenčenje je priča, tekstualna, prozna slika-prislika-doslika. Svaka priča u antologiji je to – odbljesak, zlatno zrnice govora-razgovora u užarenom pijesku i kamenu postanja. Izraelsko-palestinska „kriza“, često opečaćena ratom i smrću, duboko prodire u korijenje savremene izraelske priče i pričanja, uz misao i primisao o slobodi i miru kojima emanira. Amos Oz, pisac svjetskog renomea, svoj literarni angažman gradi upravo na rečenici koja je put u oba smjera čitanja i razumijevanja, mostu između

zaraćenih strana, rečenica koja tvori „zaštitnu povelju“ izraelsko-palestinskog pomirenja. Lik njegove priče „Put vetra“, publicista Šajnbaum je „naučio da shvati sa koliko ruku samovolje i besmislenosti vode naše sudbine, pojedinačne i opšte“. A lik priče „Smrt mog oca“ Jehudi Amihaja, - „umirao je mnogo puta i još uvijek često umire“!

Antologija Ane Šomlo mogla bi da se svije pod auru sintagme Vasilija Grosmana – „život i sudbina“! Sudbina pisanja određena je životom. Priča je lice i naličje života, ogledalo koje „sferično“, iskosa, vidi – stvarnost, život. U antologijskim pričama život je pripovjedač sudbine! Pisac je samo olovka, pero kojim se piše život, čiji je trag rečenica – sudbina! Priča je put povratka u život, kako bi rekao David Grosman.

Ana Šomlo, „pozajmljena“ fotografija

U pričama se priželjkuje vječna zraka mira, uzdah života; nišan stvarnosti zamjenjen je vrškom pera i olovke... – ne bi li se život „oživotvorio“ u sudbini dostojnoj čovjeka...

Antologiju „Moć govora i druge izraelske priče“ određuju „tolike kontradiktorne činjenice“ (Ana Šomlo), da je riječ o jednoj polifonijskoj slici, koju čine, prožete i ukrštene, tradicionalne i moderne poetike, stilske formacije i tematikumi. Upravo ta „kontradiktornost“ čini poetički i svaki drugi legitimitet izraelske priče, njenu

samosvojnost i originalnost. Priče su, između ostalog, obilježene refleksijama o refleksima istorije i politike, faktografije sjenčene u fiktografiju...

EUGEN VERBER

U izdanju ugledne izdavačke kuće „Čigoja štampa“ iz Beograda u oktobru 2014.godine izlazi iz štampe knjiga **EUGEN VERBER, GLUMAC, PREVODILAC, JUDAISTA** iz pera Mirjane Belić-Koročkin-Davidović, novinara lista „Politika“ i Radivoja Davidovića, novinara i publiciste iz Beograda, autora poznatih knjiga **POVEST O BRAĆI BARUH, BORA BARUH, OD DAVIČA DO ČELEBONOVIĆA-ULICE BEOGRADSKIH JEVREJA**.

U knjizi će biti opisan ceo život Eugena Verbera od pozorišnog glumca do vrsnog prevodioca i znalca jevrejske istorije i tradicije. Kao prevodilac ostavio je neizbrisivi trag knjigama **TALMUD, KUMRANSKI RUKOPISI, KABALA I NJENA SIMBOLIKA, BIBLIJSKE PRIČE, SARAJEVSKA HAGADA, UVOD U JEVREJSKU VERU** i drugim koje su imale više izdanja.

Knjiga će biti odštampana na kvalitetnom kunsdruk papiru na 352 strane i ilustrovana sa 100 crno belih fotografija.

Svi koji žele da nabave ovu jedinstvenu knjigu mogu da je naruče u pretplati po ceni od 800 dinara. Posle izlaska iz štampe knjiga će biti mnogo skuplja.

Instrukcije za uplatu u dinarima:

Uplatilac: Vaše ime i adresa

Svrha uplate: Eugen Verber

Primalac.MBK Davidović, Beograd,
Venizelosova 1

Iznos: 800 dinara

Račun za uplatu: 205-1001546005539-06

Uplatom U Komercijalnoj banci ne plaćate proviziju.

Za sve dodatne informacije možete nas pozvati na sledeći način:

Radivoje Davidović Tel.063/878132,
064/8456421

Email. radivojedavidovic5@gmail.com, bekoda@ptt.rs

Molimo Vas posle uplate da nam pošaljete mejl sa odgovorom da li želite da Vam knjigu pošaljemo na kućnu adresu ili hoćete da je uzmete u Savezu jevrejskih opština Srbije u Beogradu, Ulica Kralja Petra 71, a kod Arona Albaharija.

Eugen Moše Verber

SITUACIJA JE ISUVIŠE OZBILJNA, HAJDE DA SE ZA KRAJ MALO NASMEJEMO!

Izraelski vicevi i anegdote

Smelost je naročita vrsta mudrosti: mudrost da se čovek boji onog čega treba da se boji, a da se ne boji onog od čega nije neophodno bojati se.

(David Ben Gurion)

Tri raskrsnice

Tri raskrsnice označavaju istoriju Izraela. Sve bi se dogodilo drugačije, samo da:

1. Isak nije prognao Ezava, jer onda ne bi bilo nikakvih Arapa.
2. Mojsije nije Jevreje proveo kroz Crveno more, nego, na primer, Egipćane.
3. Englezi nisu bili tako kruti. Kad su već poklonili Jevrejima jednu zemlju, koja nije bila njihova, zašto im nisu dali Švajcarsku?

Ako mi pobedimo

Izraelska vlada diskutuje o veoma ozbiljnim ekonomskim teškoćama. Niko ne nalazi rešenje. Zbog toga odlučuju da kao u biblijska vremena sazovu savet staraca. Najstariji Jevreji u Izraelu većaju tri dana, posle toga njihov izvestilac dolazi na sastanak vlade.

"Da li ste našli rešenje, uvaženi starci?", pita predsednik vlade.

"Jesmo, gospodine predsedniče."

"Čujmo vaš savet!"

"Pa, stvar je prilično jednostavna", kaže pogrbljeni starac sa dugačkom sedom bradom. "Predlažem da objavimo rat Americi. Amerikanci će, naravno, vrlo brzo da nas pobeđu i okupiraju. Posle će finansirati obnovu zemlje i biće nam lepo, kao žiteljima Zapadne Nemačke."

Ministri se zgledaju i klimaju odobravajući, samo ministar vojske negoduje i javlja se za reč vičući:

"Ne može!"

"A zašto, uvaženi kolega?", pita ga predsednik vlade.

"Šta će biti ako mi pobedimo i okupiramo Ameriku?"

Nemaju ni brodove

Kon i Blau su regrutovani i upućeni u ratnu mornaricu. Pre toga moraju da se pojave pred komisijom. Jedan oficir pita Kona:

"Da li umete da plivate?"

Umesto odgovora, Kon se obraća Blauu:

"Šta sam ti rekao! Čak ni brodove nemaju!"

Milion predsednika

Predsednik nove države Izrael, dr Haim Vajcman, početkom pedesetih godina posećuje Sjedinjene Američke Države. U Vašingtonu ga prima predsednik Hari Truman.

U poverljivom razgovoru Truman se žali kako je teško breme biti predsednik stotinu i

osamdeset miliona građana. Vajcman odvrća:

"Nije to ništa. Vidite vi mene! Ja sam predsednik miliona raznih predsednika!"

Zašto je emigrirao

Bivši predsednik države Izrael, Ichak Ben Cvi, iselio se iz Rusije u Palestinu još pre Prvog svetskog rata. Upitan zašto je tako rano emigrirao, objasnio je svoju odluku na sledeći način:

"U to vreme u Rusiji su živela dva čoveka kojima nikako nije bilo mesta u istoj zemlji. Prvi je bio car Nikolaj II, strašan antisemita, a drugi sam bio ja. I sad recite i sami, kuda je mogao da se iseli car Nikolaj?"

S desna na levo

Francuski političar Mandes-Frans posećuje Izrael, kao predsednik vlade svoje zemlje.

"Hteo bih na samom početku da objasnim nešto da ne bi bilo nikakvih nesporazuma!", objašnjava u razgovoru sa svojim domaćinom Ben Gurionom. "Ja sam na prvom mestu Francuz, zatim sam socijalista, a tek na kraju i Jevrejin."

"Ne mari", odgovara Ben Gurion. "Kod nas se inače čita s desna u levo."

U radnom odelu

Ben Gurion treba da drži govor na jednom sindikalnom skupu. Međutim, neposredno pre toga bio je na jednom diplomatskom prijemu, tako da nije stigao da presvuče frak. Zbog toga se okupljenim radnicima prvo obraća sledećim rečima:

"Dragi prijatelji, ja vas molim da mi oprostite što sam kod vas došao u svom radnom odelu."